

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE FİİLLERİN TASNİFİ

SÜLEYMAN BOZDAĞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
Türk Dili Eğitimi Bilim Dalı**

Danışman : Doç.Dr. Gürer GÜLSEVİN

Afyon

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Aralık 1999

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİNDE FİLLERİN TASNİFİ

Süleyman BOZDAĞ

Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı

Türk Dili Eğitimi Bilim Dalı

Aralık 1999

Danışman: Doç. Dr. Gürer GÜLSEVİN

Bu tezde, Eski Anadolu Türkçesindeki fiillerin sınıflandırılma denemesi yapılmıştır. GİRİŞ bölümünde, problem ortaya konmuş, daha sonra, mevcut gramerlerimizin fiil sınıflandırma anlayışları özetlenerek değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM'de, fiiller çatılarına göre incelenmiştir. Sırasıyla; *edilgenlik*, *oldurganlık*, *ettirgenlik*, *dönüşlülük* ve *işteşlik* çatıları ele alınmıştır. Çatılar verilirken de eğer o çatı için birden çok ek kullanılmışsa, ayrı ayrı alt başlıklar oluşturularak listelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM, tezin ağırlıklı kısmını oluşturmaktadır. Gramerlerimizde eksik kalan ya da ihmal edilmiş bulunan "fiillerin çatı kavramı dışındaki doğaları"na göre sınıflandırılmaları, bu bölümde işlenmiştir. Sınıflandırma denemesi şöyledir:

1. Oluş Bildirenler
2. Etkileniş Bildirenler
 - a) Geçici Olanlar
 - b) Kalıcı Olanlar
3. Etkileyiş (Etkileme) Bildirenler
4. Yapış Bildirenler
5. Durum Bildirenler
6. Tasarlama - İsteme Bildirenler

SONUÇ'ta ise yapılan çalışmada varılan sonuçlar özetlenmiştir.

ABSTRACT

THE CLASSIFICATION OF OLD ANATOLIAN TURKISH VERBS

Old Anatolian Turkish verbs are classified in this work. At the beginning of the work the problem is set down and then our nowadays grammars are summarized by making experiments.

In the first part searches are done *passive, causative, factitive, reflexive, reciprocal*. If it is used more than one suffix, these suffixes are listed as different headings.

The most important part of the work is the second part. The verbs which is given less importance are classified, including with their natural existence.

Classification trying is like this:

- 1) Virtual
- 2) To be affected
- 3) Affective
- 4) Effective
- 5) Condition
- 6) Planning / wishes

Finally, conclusions are summarized.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAY SAYFASI

imza

Tez Danışmanı :

Jüri Üyeleri :

.....

.....

.....

.....

Süleyman Bozdağ 'ın, Eski Anadolu Türkçesinde Fiillerin Tasnifi başlıklı tezi, / / tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun // tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Lisans öğrenimim süresince, en çok ilgimi çeken alan, dilbilgisi konuları olmuştur. Yüksek Lisans eğitimim başlayınca, bu ilgimi ayrıntılar üzerinde yoğunlaştırmak istediğimi, danışman hocam Doç.Dr. Gürer Gülsevin'e bildirmiştim. O zaman hocam, bana ve diğer sınıf arkadaşlarıma, "fiiller" konusunun lâıyıkı ile işlenmemiş olduğunu, çeşitli yönleri ile paylaşılıp işlenebileceğini söyledi. "*Fiillerin doğalarına göre sınıflandırılmaları*", "*birleşik fiiller*", "*fiillerde zaman*", "*fiillerde kip*" gibi konuların, gramer kitaplarımızda çok doyurucu olmayan açıklamalarla yer aldığını o günlerde iyice anlamıştım.

Bunların sonucunda, aynı dönemde tez alan üç arkadaş, fiiller üzerine belirlenen konuları paylaşmaya karar verdik. Ben, Eski Anadolu Türkçesindeki Fiillerin Sınıflandırılması konusunu tercih ettim.

Bu çalışma sonucunda, bilimsel araştırma yapmak için gerekli birtakım yöntemlerle tanışmış oldum. Zahmetli bile olsa, bitirilen işlerin insana verdiği mutluluğu yaşama zevkine eriştim. Oldukça kapsamlı ve ayrıntılı olabilecek bu konuda, iddiadan uzak, "deneme" niteliğinde bir sınıflandırma gerçekleştirilmeye çalışıldı.

Öğrenciliğim boyunca öneri ve yönlendirmeleri ile bize ışık tutan hocam Doç.Dr. Gürer Gülsevin'e, tezdeki sınıflandırmaların ilk dökümlerini inceleyerek önemli ikaz ve düzeltmelerde bulunan hocalarım Yrd.Doç.Dr. Cemil Gülseren ile Yrd.Doç.Dr. Erdoğan Boz beylere teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

12.12.1999

Süleyman BOZDAĞ

ÖZGEÇMİŞ

Süleyman BOZDAĞ
Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
Türk Dili Eğitimi Bili Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans : 1997 Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uşak Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü

Lise : 1991 Kale (Antalya) Lisesi, Edebiyat Bölümü

İş / İstihdam

1997 - : Öğretmen (Milli Eğitim Bakanlığı)

Alınan Burslar

1993-1997 : Başbakanlık Bursu

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri ve yılı : Kaş (Antalya), 25.09.1974

Cinsiyet : Erkek

Yabancı dil : Almanca

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
I. PROBLEM	1
II. AMAÇ	2
III. SINIRLILIKLAR	3
A) ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ	3
B) TARAMA SÖZLÜĞÜ	4
IV. MEVCUT GRAMERLERDEKİ FİİL SINIFLANDIRILMALARI	4
V. YÖNTEM	11

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ÇATILI FİİLLER	14
A) TEK ÇATILI FİİLLER	14
1. Edilgen Çatılı Fiiller	14
-II-	14
-(I)n-	17
+IAn-	18
2. Oldurgan Çatılı Fiiller	20
-Dir- / -der-	20
-(I)t-	23
-Ur-	27
-gur-	28
-gut-	28
3. Ettirgen Çatılı Fiiller	28

-Dir-	28
-(I)t-	29
-Ir-	30
4. Dönüşlü Çatılı Fiiller	31
-In-	31
-Il-	34
-Iş-	35
5. İşteş Çatılı Fiiller	35
a) İş, oluş ya da hareketin "karşılıklı" yapıldığı işteş fiiller	35
-Iş-	35
b) İş, oluş ya da hareketin "birlikte" yapıldığı işteş fiiller	38
-Iş-	38
B) ÜST ÜSTE ÇATILAR	40
1. Üst Üste İki Çatı Olanlar	40
-Il-t-	40
-Il-In-	41
-Il-Iş-	41
-DIr-Il	41
-Ir-Il-	41
-IT-Il-	41
-Ir-t-	41
-Iz-DIr-	41
-Iz-Ir-	42
-Ir-Iş-	42
-(I)-Il-	42
-In-DIr-	42
-In-Iş-	43
-Iş-Il-	43
-Iş-DIr-	43
2. Üst Üste Üç Çatı Olanlar	44
-Ar-In-Il-	44
-DIr-In-Il-	44

-IT-In-II-	44
------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

II. ÇATILI YAPILAR DIŞINDAKİ FİİLLER	45
A) FİİLLERİN ÇATILI OLMAYAN DOĞALARI KAVRAMI	45
B) FİİLLERİN ÇATI KAVRAMI DIŞINDAKİ DOĞALARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI	46
1. Oluş Bildirenler	46
2. Etkileniş Bildirenler	55
a) Geçici Olanlar	55
b) kalıcı Olanlar	59
3. Etkileyiş (Etkilenme) Bildirenler	60
4. Yapış Bildirenler	67
5. Durum Bildirenler	86
6. Tasarlama-İsteme Bildirenler	91
SONUÇ	92
KAYNAKÇA	95

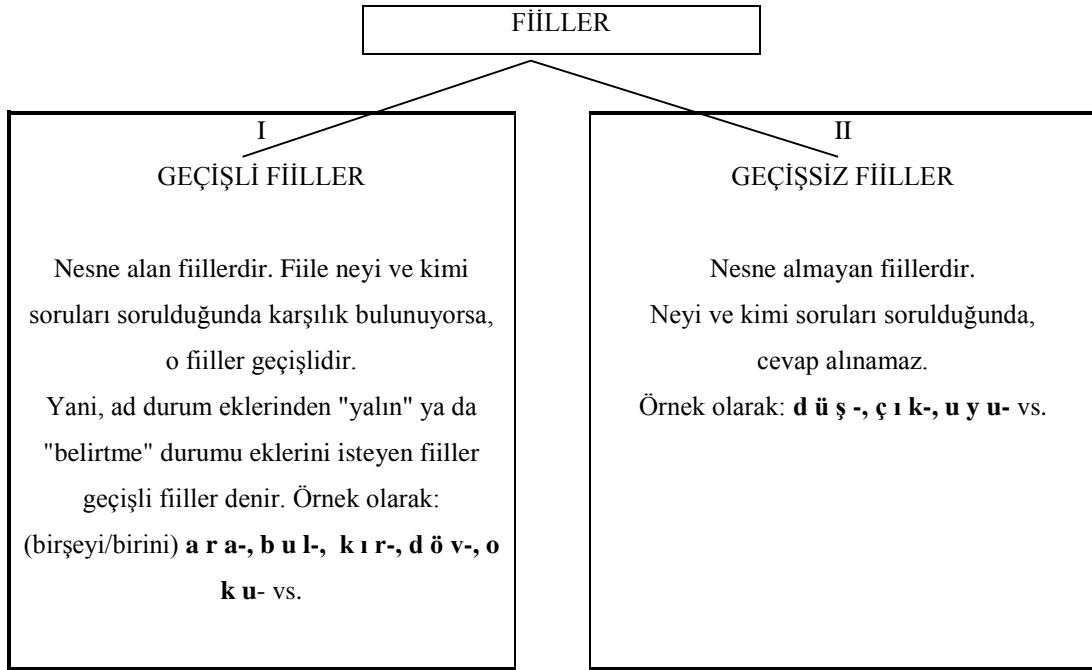
KULLANILAN KISALTMALAR VE İŞARETLER

- : Fiillerin üzerine getirilir.
- + : İsimlerin üzerine getirilir.
- A : a, e sesleri
- I : ı, i, u, ü sesleri
- D : d, t sesleri
- () : Parantez içindeki seslerin, şarta bağlı olarak bulunduğunu gösterir.
- a.g.e. : Adı geçen eser

GİRİŞ

I. PROBLEM

Türkçe dilbilgisi kitaplarında, fiillerin sınıflandırılması ile ilgili bir görüş birliği bulunmamaktadır. Gramerciler, genel eğilim olarak fiilleri ikiye ayırır:

Ancak, bu sınıflandırma, Türk dilindeki fiillerin gerçek doğalarını yansıtamamaktadır. Örnek olarak, ikisi de GEÇİŞLİ olarak verilen **ara-** ve **bul-** fiillerini "ş i m d i k i z a m a n" ile çekimleyelim: **arıyorum** / **buluyorum**.

Ben gözlüğümü arıyorum. (Şimdiki zaman bildiren ANLAMLI BİR CÜMLE)

Ben gözlüğümü buluyorum. (Bul- fiilinin yapılması "sürekli " olamayacağı için, ANLAMI BOZUK.)

İlk bakışta, ikisi de "şimdiki zaman" eki olan -(I)yor ile çekimlenebilmiş gibi görünmektedir. Fakat, cümle içerisinde bunları kullanmaya çalıştığımızda, **arıyorum** yapısının gramere uygun, **buluyorum** yapısının ise anlamsız ve yanlış olduğu anlaşılır. **Bul-** fiili, şimdiki zamanla çekimlenememektedir.

Gözlüğü "aramak" da mümkündür, "bulmak" da mümkündür. Çünkü, ikisi de GEÇİŞLİ fiillerdir. O halde, **ara-** fiili şimdiki zaman ile çekimlenebilmesine rağmen, **bul-** fiili niçin çekimlenememektedir? Bu sorunun cevabı, ilgili iki fiilin doğalarında yatmaktadır. İkisi de geçişli olan bu fiillerden **ara-** "SÜREKLİLİK", **bul-** ise "BİTİMLİLİK" bildiren bir fiildir.

Bazı gramerciler, "geçişli fiiller YAPMA bildirir, geçişsiz fiiller OLMA bildirir" demektedir. Verdikleri tanımlara göre, GEÇİŞLİ fiillerde hareket dışı doğru, GEÇİŞSİZ fiillerde ise içe doğrudur.¹Ancak, her ikisi de "geçişsiz" olan **çürü-** ve **çık-** fiillerinde durumun değiştiği görülür. Çünkü **çürü-** fiili OLMA bildirir ama, **çık-** fiili YAPMA bildirir ve hareket de dışı doğrudur.

İşte bu noktada, tezimizin PROBLEMİNİ oluşturan şu sorular karşımıza çıkar:

- Acaba, fiilleri "GEÇİŞLİ" ve "GEÇİŞSİZ" diye ikiye ayırmak yeterli olmakta mıdır?
- Acaba, fiillerin "GEÇİŞLİ" ve "GEÇİŞSİZ" olmalarından daha farklı doğaları da var mıdır?
- Acaba, Türkçedeki fiiller daha ayrıntılı olarak nasıl sınıflandırılabilir?
- Acaba, Fiillerde ÇATI konusunun içinde "GEÇİŞLİLİK" ve "GEÇİŞSİZLİK" de ele alınmalı mıdır, ayrı mı değerlendirilmelidir?

II. AMAÇ

Türk dilindeki fiillerin, gerçek doğalarına göre ayrıntılı olarak sınıflandırılmaları henüz yapılmamıştır. Gramercilerin kabul ettikleri ortak bir tasnif de yoktur. Bu tezdeki amaç, Türkiye Türkçesinin tarihi dönemi olan Eski Anadolu Türkçesindeki fiilleri ayrıntılı olarak sınıflandırma denemesi yapmaktır.

¹Muharrem ERGİN, *Türk Dil Bilgisi*, (Yirmibirinci Basım, Bayrak Yayınları, İstanbul 1993) s.267

III. SINIRLILIKLAR

A) ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ

Türk dilbilgisi araştırmalarında, Eski Anadolu Türkçesinin apayrı bir yeri vardır. "Anadolu'nun Türkleşmesi ile, XIII-XV. yüzyıllar arasında bu bölgelerde Oğuzca temeline dayalı olarak kurulup gelişen yazı diline Eski Anadolu Türkçesi (EAT.) denmektedir. Daha önceleri *Altosmanische* teriminin tercümesi olarak Eski Osmanlıca diye adlandırılmasına rağmen, Osmanlılardan önceki devirleri de içine aldığı için, bugün bundan vazgeçilmiştir. Batı Oğuzcasının Anadolu sahasının dışındaki bölgelerde yazılan eserleri de içine aldığı göz önünde tutularak, bunun yerine Eski Türkiye Türkçesi terimini kullanırlar."²

EAT., Oğuz şivesine dayalı ilk yazı dilidir. Bu bakımdan, Türk dili tarihi içinde kendine has bir yeri vardır. Her ne kadar Oğuzca bazı özelliklere, VIII. yüzyılda, Göktürk Yazıtlarında rastlıyorsak da, bu, Oğuzcanın yazı dili olarak daha o zaman ürün verdiğini değil, yazı diline bazı ağız özelliklerini soktuğunu gösterir³.

EAT. araştırmaları XIX. yüzyılda başlamıştır. O tarihten bu yana, yerli ve yabancı bilim adamları tarafından pek çok metin işlenmiş, devrin umumi dil özellikleri tesbit edilerek gramerler yazılmıştır⁴. Özellikle üniversitelerimizde bu sahada yaptırılan Yüksek Lisans ve Doktora tezleri konu ile ilgili olarak yeni metinlere ulaşılmasını sağlamaktadır.

Bu tezde, Anadolu'ya yerleşen Oğuzların kurup geliştirdikleri bu yazı dilinin fiilleri sınıflandırılmıştır.

B) TARAMA SÖZLÜĞÜ

²Gürer GÜLSEVİN, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997) s.1

³Zeynep KORKMAZ, "Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler," Türk Dil Kurumu Bilimsel Bildiriler 1972, 1975, s. 433-446; Gürer GÜLSEVİN, "Köktürk Bengü Taşlarında Oğuzca Özellikler," Kardeş Ağızlar Sayı no 7: 12-18, Temmuz-Ağustos-Eylül 1998, s.12-18

⁴Mecdut MANSUROĞLU, "Das Altosmanische" *Philologica Turcicae Fundamenta* Cilt I, 1958, s.160-182; F. Kadri TİMURTAŞ, *Eski Türkiye Türkçesi*, (İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1977); Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi", Türk Ansiklopedisi C.XXXII, Ankara 1983, s.393-405

İncelemeye alınan madde başları, Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmış Tarama Sözlüğü'nden⁵ fişlenmiştir. Bu sözlük, VIII cilt olup, son iki cildi "Dizin" ve "Ekler" başlıklarını taşımaktadır.

Tarihi Oğuz lehçesi için en ayrıntılı dil malzemesi, bu sözlüğün içinde toplanmış bulunmaktadır. Sözlük hazırlanırken, sadece Türkçe kaynaklı kelimelerin alınması prensip edinilmiştir. Tarama Sözlüğü'nün eksik kaldığı noktaları gidermek amacıyla, son yıllarda, Türk Dil Kurumu, "Türkiye Türkçesinin Tarihsel Sözlüğü" başlıklı çok kapsamlı ve metodik bir eser daha hazırlamaktadır.

IV. MEVCUT GRAMERLERDEKİ FİİL SINIFLANDIRMALARI

Gramercilerimizin fiil tanımları birbirleriyle aynı olmamakla birlikte, ortak bir yaklaşım gösterirler. Ancak, fiillerin sınıflandırılması konusunda, oldukça farklı yaklaşımlar görülür. Özellikle, "geçişli" ve "geçişsiz" terimlerinin ÇATI kavramı içerisinde alınıp alınmaması konusunda değişik görüşler buluruz:

T. N. Gencan, "geçişlilik" ve "geçişsizlik" kategorilerini çatı kavramı içinde düşünmüş ve fiileri şu şekilde sınıflandırmıştır:

I. Nesnelere göre çatılar

1. Geçişli eylemler
2. Geçişsiz eylemler

II. Öznelerine göre çatılar

1. Etken eylemler
2. Edilgen eylemler
3. Dönüştürücü eylemler
4. İşteş eylemler⁶

⁵Türk Dil Kurumu, *Tarama Sözlüğü*, (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara C.I. 1963; C.II. 1965; C.II. 1967 ; C. IV. 1969 ; C. V. 1971 ; C. VI. 1972 ; C.VII. 1974 ; C. VIII. 1977)

⁶Tahir Nejat GENCAN, *Dilbilgisi*, (Dördüncü Basım, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979) s.329-343

Tahsin Banguoğlu fiil çatısını şu şekilde ifade etmiştir: “Kimse, söz içinde fiilin gerçekleşmesinde farklı işleyişler alır: Etkiler, etkilenir, olumsuz davranır vb. Fiil tabanın, fiil çekiminden önce aldığı şekillerden her birine görünüş diyoruz. Fiil tabanının bu türlü çeşitlenmesine, fiil çatısı diyoruz.”⁷

Fiil çeşitlerini ise şöyle sıralar:

yalın görünüş
olumsuz görünüş
edilen görünüş
dönüşlü görünüş
karşılıklı görünüş
ettiren görünüş⁸

Banguoğlu, fiillerde geçişlilik - geçişsizlik durumunu, fiillerin anlamına göre ayırmıştır:

- Geçişli fiil: “Söz içinde bir varlık üzerinde etkisi olan fiillere, geçişli fiiller denir. Etkilenen varlığın adı söz içinde çoğu zaman “ kimi? Kim?” bazan da “ kime?” hallerinde bulunur.”
- Geçişsiz fiil: “Birtakım fiillerin ise söz içinde herhangi bir varlık üzerinde etkisi görülmez. Bunlara da geçişsiz fiiller denir.”⁹

Banguoğlu, anlamlarına göre bazen geçişli, bazen de geçişsiz olan fiillere de “ortada fiiller” demiştir¹⁰.

Haydar Ediskun, fiilde çatıyı şöyle tanımlamıştır:

“Bir fiilin belli bir yapıcı ya da belli bir etkilenici isteyip istemediği yapıcı ile etkileniciyi kendinde birleştirip birleştirmedeği, kendi hareketinin birden çok yapıcı tarafından meydana getirilip getirilmediği, o fiilin kök veya gövdesinden anlaşılır. İşte fiilin kök veya gövdelerinin gösterdikleri bu özelliklere fiil çatısı denir.”¹¹

Fiil çatılarını ise nesne ve özne alışlarına göre sınıflandırmıştır:

⁷Tahsin BANGUOĞLU, *Türkçenin Grameri*, (Dördüncü Basım, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995) s. 411

⁸BANGUOĞLU, a.g.e., s.411

⁹BANGUOĞLU, a.g.e., s.408

¹⁰BANGUOĞLU, a.g.e. s.409

¹¹Haydar EDİSKUN, *Türk Dilbilgisi*, (Dördüncü Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1992) s.219

- a. Her zaman nesne alan fiiller “geçişli çatılı” fiillerdir.
- b. Nesne almayan fiiller “geçişsiz çatılı” fiillerdir.
- c. Özne alan fiiller “etken çatılı” fiillerdir .
- ç. Öznesi belli olmayan fiiller “edilgen çatılı” fiillerdir.
- d. Öznenin yaptıkları işten gene kendi özneleri etkilenen “dönüşlü” fiillerdir.
- e. İşin birden çok özne tarafından karşılıklı, ortaklaşa ya da birlikte yapıldığı fiiller “işteş çatılı” fiillerdir.”der.¹²

Mehmet Hengirmen, fiil çatısını, “Eylemlerin özne ve nesne ile arasında çeşitli açılardan ortaya çıkan bağa göre taşıdığı dilbilgisel özelliklerin genel adıdır.” şeklinde tanımlamıştır¹³. Eylemleri, nesne açısından geçişli veya geçişsiz çatı; öznenin cümlede söylenip söylenmemesine göre etken ve edilgen çatı ve mantıksal öznelerin sayısına bağlı olarak işteş ve ettirgen çatı olarak tasnif etmiştir¹⁴.

"Geçişlilik" ve "geçişsizlik" kategorilerini, "çatı" kavramı içinde değerlendiren bir gramerci de Kaya Bilgegil'dir:

1. Öznelerine göre fiiller
 - a. Etken fiiller
 - b. Edilgen fiiller
 - c. Dönüşlü fiiller
2. Nesnelere göre fiiller
 - a. Geçişli fiiller
 - b. Geçişsiz fiiller
 - c. Oldurgan fiiller
 - d. Ettirgen Fiiller ¹⁵

Hacıeminoğlu eserinde bir sınıflandırma denemesi yapmıştır. Fakat, bu sınıflardan sadece "yapılarına göre fiilleri" incelemiştir:

¹²EDİSKUN, a.g.e., s.220-224

¹³Mehmet HENGİRMEN, *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimler Sözlüğü*, Engin Yayınları, Ankara 1999, s.94

¹⁴HENGİRMEN, a.g.e., s.94

¹⁵BİLGEGİL, a.g.e., s.278-279

A. Yapılarına Göre:**1. Kök fiiller;** ba- 'bağlamak', u- 'muktedir ol-' gibi**2. Türemiş fiiller**

- a. Fiillerden türeyen fiiller; çık-ar- gibi
- b. İsimlerden türeyen fiiller; dil+e- gibi

3. Birleşik fiiller

- a. Fiil + fiil şeklinde olanlar; ala bil- gibi
- b. İsim + fiil şeklinde olanlar; yardım et- gibi

B. Muhtevalarına göre:**1. Hareket bildiren fiiller;** yürü-, vur- gibi**2. İş bildiren fiiller;** öğret-, pişir- gibi**3. Oluş bildiren fiiller;** büyü-, sarar- gibi**4. Tavrı bildiren fiiller;** beğen-, sev- gibi**C. Durumlarına göre:****1. Asıl fiiller;** al-, ver- gibi**2. yardımcı fiiller;** et-, ol-, yap- gibi**Ç. Kullanışlarına göre:****1. Nihai fiil olarak;** gel-dim, giT-iyorum gibi**2. Mastar olarak;** oku-mak, gör-mek gibi**3. Fiil ismi olarak;** oku-ma, gör-me gibi**4. Sıfat olarak;** oku-muş adam, geç-en yıl gibi**5. Zarf olarak;** koş-a koş-a git-, çalış-arak kazan- gibi**D. Fail ile ilgilerine göre:****1. Etken (faili belirli);** kır-, sor- gibi**2. Ettirgen (faili dolaylı);** kır-dır-, sor-dur- gibi**3. Edilgen (faili meçhul);** kır-ıl-, sor-ul- gibi**4. İsteş (faili fazla);** koş-uş- gibi**E. Nesne ile ilgilerine göre:****1. Geçişli fiiller;** sev-, tanı- gibi**2. Geçişsiz fiiller;** doğ-, yat- gibi**3. Dönüştürücü fiiller;** döv-ün-, giy-in- gibi**F. Mahiyetlerine göre:****1. Olumlu (müsbet);** tut-, ye- gibi**2. Olumsuz (menfi);** tut-ma-, ye-me- gibi**3. İktidarî;** tut-a bil-, tut-ama- gibi ¹⁶

Muharrem Ergin'in yaklaşımı ise daha farklıdır:

¹⁶Necmettin HACIEMİNOĞLU, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, (Kültür Bakanlığı yayınları, İstanbul 1991), s.13

"Fiil kök veya gövdelerinin karşıladığı hareketler iki çeşittir. Bunlarda bir kısmında hareketin yönü dışarıya doğrudur. Tesir edeceği nesne, bağlı olduğu şahsın dışındadır. Böyle hareketleri karşılayan fiillere, g e ç i ş l i fiiller diyoruz. G e ç i ş l i fiiller bir yapma ifade ederler. Fiilin gösterdiği hareket yapana değil, yapanın dışında bir nesneye yönelir, tesir eder. İkinci çeşit hareketlerde ise, hareketin yönü içe doğrudur. Tesir edeceği nesne, bağlı olduğu şahıstır. Böyle hareketleri karşılayan fiillere de g e ç i ş s i z fiiller diyoruz. G e ç i ş s i z fiiller, bir olma ifade ederler. Fiilin gösterdiği hareket, yapana yönelir, yapana tesir eder. Onun için bu fiillerde, şahıs, yapan değil, olandır. İşte, fiil kök ve gövdeleri, y a p m a veya o l m a ifade etmelerine göre g e ç i ş l i, g e ç i ş s i z olmak üzere ikiye ayrılırlar. Bu y a p m a veya o l m a, bu g e ç i ş l i, g e ç i ş s i z ara bölümleri içinde fiiller, nesne faaliyetlerinin cinsine göre, tabîî çeşit çeşit hareketleri karşılarlar. Bu hareketler içinde aynı cinsten olanlar vardır. Bunlara göre de fiiller birtakım çeşitlere ayrılırlar: dönüşlü - dönüşsüz, aktif - pasif, meçhul, ortaklaşmalı, faktitif gibi. "¹⁷

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere, Muharrem Ergin, önce fiilleri "geçişli" ve "geçişsiz" olmak üzere iki ana gruba ayırmıştır. Daha sonra bu fiilleri de; dönüşlü-dönüşsüz, aktif-pasif, meçhul, ortaklaşmalı, faktitif şeklinde sınıflandırmıştır.

Lübimov da, Muharrem Ergin gibi, "fiil çatısını" ve "fiilde geçişlilik-geçişsizliliği" iki ayrı kategori olarak incelemiştir:

G e ç i ş l i l i k - g e ç i ş s i z l i k k a t e g o r i s i

geçişli fiiller : Nesne isteyen fiillerdir.

geçişsiz fiiller: Nesne almayan fiillerdir.

Ç a t ı k a t e g o r i s i

asıl çatı

ortanca çatı

tutuşlu çatı

dönüşlü çatı

karşılıklı çatı

teşvikli çatı ¹⁸

Agop Dilaçar, fiillerin tasnifinde diğer dilcilerden daha geniş düşünmekte, daha ayrıntılı ve makul sınıflandırmalar sunmaktadır. Dilaçar da, "geçişlilik" ve

¹⁷ERGİN, a.g.e., s.267

¹⁸Konstantin LÜBİMOV, "Çağdaş Türkiye Türkçesinde Çatı Kategorisi ve Çatı Ekleriyle Türetilen Fiiller," Türk Dili, Sayı no: 147: Aralık 1963, s.150-153

"geçişsizlik" kavramlarını "çatı" kategorisi içinde ele almaz. Ayrıca, "çatı"ların dışında da fiilleri sınıflandırma yoluna gider:

I. Çatısız Fiiller:

1. Eylem Fiili: *koşmak, yazmak,*
2. Oluş Fiili: *gelişmek, yeşermek,*
3. Durum Fiili: *durmak, bulunmak,*
4. Etki Fiili: *adam dövmek,*
5. Edim Fiili: *çukur kazmak.* (*çukuru kazmak* anlamı bambaşka olup, "meydanda bulunan bir çukuru derinleştirmek" demektir.)

II. Çatılı Fiiller: Özne-nesne ilişkisine göre değerlendirmiştir.

1. Etken Fiil:
 - a. geçişli: (eylemi nesne üzerine geçiren fiil, "yemek" gibi)
 - b. geçişsiz: (eylemi kendi kendine yapan fiil, "pişmek" gibi.)
2. Edilgen: Eyleme konu olan özne; "görölmek" gibi.
3. Ortaya da etkin: Etkenle edilgen arası, "kendisi için" kavramına bağlı: "Kendisi için pişirir" gibi.
4. Özdeşleşli: Öznesi, nesnesi bir olan, yani eylem kendi üzerinde toplanan, "dövünmek" gibi.
5. Karşılıklı: Almaşık özneli nesneli, "dövüşmek" gibi.
6. İşteli: Öznelerin birleşimi, "bekleşmek" gibi.
7. Kökteş: Kendi kökünden bir türevi nesne olarak alması, "Öyle bir uyku uyudum ki"
8. Olduru: Bir eylemin, oluşun ya da durumun meydana gelmesini sağlamak, "pişirmek" gibi.
9. Ettirimli: Bir eylemi başkasına yaptırmak, "pişirtmek" gibi.
10. İkiderceli ettirimli: Bir eylemi bir aracı ile başkasına yaptırmak, "yaptırtmak" gibi.
11. Katışmalı: *bul-un-dur-ul-* (öze dönüşlü-oldurumlu-ettirgen), gör-üş-tür-ül- (karşılıklı-ettirimli-edilgen) ¹⁹

Agop Dilaçar, farklı olarak fiilleri, durum anlatan, daha çok zamana bağlı olarak, "kılınış" adı altında başlıca iki gramatikal gruba ayırmıştır. Bunların alt türleri de vardır:

1.KESİKSİZ

¹⁹Agop DİLAÇAR, "Gramer: Tanımı, Adı, kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi," Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1971: 83-145, (İkinci basım), Ankara 1989, s. 105-106

A.sürekli: aramak

1. Oluşlu: kızarmak

- a. girişmeli: yeşermek
- b. bırakmalı: soysuzlaşmak
- c.süregelmeli: çayıtlamak (Çağataycada= casusluk etmek)
 - a.olmalı: gözetlemek
 - b.kapsamlı: parıldamak

2. edişli: dövmek

- a. etmeli: ufalamak
- b. yapmalı: duvar örmek
- c. uğraşmalı: kuşlamak
- ç.etkilemeli: korkutmak
- d.donatmalı: ağaçlandırmak
- e.yoksunlamalı: silahsızlandırmak
- f.araçlamalı: firçalamak

B.Süreksiz: bulmak

- 1.başlamalı: yola koyulmak
- 2.bitirmeli: erişmek ²⁰

II. KESİKLİ

A.üstüsteli: damlamak

B.yinelemeli: atıştırmak

- 1.yeğınlemeli: şaşalamak
- 2.yeğınilemeli: gülümsemek

Gürer Gülsevin de "geçişlilik-geçişsizlik" başlıklarının, ÇATI konusunun üstünde, ÇATI sınıflandırmalarından ayrı bir kavram olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, birden çok çatı ekinin üst üste kullanıldığı yapıları "üst üste çatılılar" olarak verir ²¹.

V. YÖNTEM

Bu tez, Tarama Sözlüğü'nde geçen fiillerin sınıflandırılmasından oluşmaktadır. Önce, fiiller tek tek fişlenmiş, daha sonra iki ana başlık altında toplanmıştır.

²⁰DİLAÇAR, a.g.e., s.110

²¹Gürer GÜLSEVİN, "Çatı Ekleri Üzerinde Kullanılabilen Ekler", *Türk Gramerinin Sorunları II* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999), s.125

- **Çatı ekli fiillerin sınıflandırılması:** Burada, fiil kök ve gövdelerine çatı ekleri getirilerek genişletilmiş olan şekiller verilmiştir. Önce tek çatılı olanlar, kendi içinde de beş alt bölüme ayrılmıştır:

edilgenlik
oldurganlık
ettirgenlik
dönüştürme
işteşlik

Sonra, üst üste kullanılan çatılar verilmiştir:

üst üste iki çatılı
üst üste üç çatılı

Alt bölümleri, birden çok ek oluşturmaktadır. Bunlar ayrı ayrı başlıklar altında verilmiştir. Alt başlıklardaki fiiller, kelime başındaki seslere göre alfabetik olarak listelenmiştir.

- **Çatılı olmayan fiillerin sınıflandırılması:** Burada, çatı ekli olmayan fiillerin, doğalarına göre sınıflandırması yapılmış ve kendi içlerinde alfabetik olarak sıralanmıştır:

oluş bildiren fiiller
etkileniş bildiren fiiller
etkilemiş bildiren fiiller
yapma bildiren fiiller
durum bildiren fiiller
tasarlama/isteme

Tezde şu esaslara uyulmuştur:

1. Tarama Sözlüğü'ndeki yazımlara bağlı kalınmıştır:

- a) Eski Anadolu Türkçesindeki kelimelerde, söz içinde "g" sesi bulunur, "ğ" sesinin bulunup bulunmadığı anlaşılabilir. Bu yüzden, ilgili dönemin metinleri yayınlanırken, araştırmacılar "g" sesini tercih ederler. Örneğin ağır, ağır- vs. yazılır. Tarama Sözlüğü'nde ise bu tür kelimeler "ğ" ile gösterilmiştir. Biz, bu durumda, Tarama Sözlüğü'nde verilen yazımlara sadık kaldık. Örneğin: ağırıl-, gibi.
- b) Eski Anadolu Türkçesinde, henüz ekleşmede ötümlülük-ötümsüzlük uyumu gerçekleşmemiştir. Bu yüzden, geçişli-ettirgen eki -dIr- (-dır-, -dir-, -dur-, -dür-) şeklindedir. Yani -tır-, -tir- gibi şekiller yaygın değildir. Fakat, tarama Sözlüğü'nde bazı kelimeler -tır- şeklinde kaydedilmiştir. Buralarda da, Tarama Sözlüğü'nün yazımlarını değiştirmedik. Örneğin: depreş-tür-, gibi.
- c) Tarama Sözlüğü'nde kelimelerin anlamları Türkiye Türkçesi ile verilirken, bazı yanlışlıklar yapılmıştır. Örneğin, düğmelen- fiilinin anlamı verilirken "Domurcuklanmak, domurmak" denilmiştir. Bunun doğrusu "tomurcuklanmak, tomurmak" olmalıdır. ancak, bu durumlarda da Tarama Sözlüğü'nün yazımı değiştirilmeden aktarılmıştır.

2. Tarama Sözlüğü'nde, madde başlarının anlamı verilirken, eğer birden çok anlam varsa, herbiri ayrı rakamlarla belirtilmiştir. Örneğin:

dutul- : 1. Mahkûm olmak, zan altına düşmek. 2. Durdurulmak, zapt edilmek. 3. Donuklaşmak, kararmak, sıkılmak. 4. Sesi çıkmaz olmak. 5. Kullanılmak. 6. Bırakılmak, alıkonulmak, bulundurulmak. 7. Kapatılmak, tıkanmak.

Ancak, bu anlamlardan bazıları farklı fiil sınıflandırılmalarını ilgilendirmektedir. Bu durumlarda, hangi madde fonksiyonda ise, o bölümde verilmiş ve rakamı gösterilmiştir. Örneğin:

dutul- fiilinde, 3. ve 4. madde dışındakiler "edilgenlik" bildirmiş, 3. ve 4. madde ise "dönüşlü" çatı görevinde kullanılmıştır. Bu durumlarda, "edilgen" başlığı altında sıralanırken, 1., 2., 3., 5., 6., ve 7. maddeler anlamlandırılmış; "dönüşlü" bölümünde ise 3. ve 4. maddeler verilmiştir:

EDİLGEN

dutul- : 1. Mahkûm olmak, zan altına düşmek. 2. Durdurulmak, zapt edilmek. 5. Kullanılmak. 6. Bırakılmak, alıkonulmak, bulundurulmak. 7. Kapatılmak, tıkanmak.

DÖNÜŞLÜ

dutul- : 3. Donuklaşmak, kararmak, sıkılmak. 4. Sesi çıkmaz olmak

BİRİNCİ BÖLÜM

D) ÇATILI FİİLLER

Çatı kavramının ne olduğu, Türkçede hangi çatıların bulunduğu, bunların hangi eklerle yapıldığı, çatı eklerinin üzerine ne tür eklerin getirilebileceği gibi konular, Türk Dil Kurumu'nda düzenlenen bir toplantıda tartışılmıştır. Toplantıda iki bildiri sunulmuştur. Bilal Yücel, çatı kavramı ve çatı ekleri üzerinde durmuş²², Gürer Gülsevin ise, çatı eklerinin üzerine getirilebilecek ekleri incelemiştir²³. Daha sonra yayınlanmış olan bu bildirilerde, çatı kategorisi üzerine geniş ve doyurucu bilgiler verilmiştir.

A) TEK ÇATILI FİİLLER

1. Edilgen Çatılı Fiiller

Yaygın olarak -il- eki kullanılır. Özellikle "ünlü" veya "l ünsüzü" ile biten fiillere -(I)n- şeklinde gelir.²⁴

Zeynep Korkmaz şöyle tanımlar:

"Geçişli ve geçişsiz fiillerden -l- ve -n ekleri ile kurulan ve öznesi belli olmayan, yani fiilin gösterdiği işi yapan şahsın veya nesnenin açıkça bildirilmediği çekimli fiil: *aç-ıl-mak*, *biç-il-mek*, *bul-un-mak*, *gör-ül-mek*, *sat-ış-mak*, *önle-n-mek*, *zorla-n-mak*, gibi. *Bire doğru da akşam yemeğine oturuldu. ... Kitapta yazılıymış.*"

²²Bilal YÜCEL, "Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları", *Türk Gramerinin Sorunları II* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999), s.156-201

²³GÜLSEVİN, a.g.e., s.200-223

²⁴Zeynep KORKMAZ, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992)s.52

Muharrem Ergin, bu eklerin fonksiyonunu ikiye ayırır. Geçişli fiillere geldiklerinde "edilgen", geçişsiz fiillere eklendiklerinde ise "meçhul" çatı yaptıklarını belirtir.²⁵

-II-

- açıl-** : 1. Zahir olmak, nümayan olmak, aşikâr olmak. 2. Ortadan kaybolmak, görünmez olmak. 3. Fetholunmak.
- ahtarıl-** : Aktarılmak.
- aktarıl-** : (ahtarıl-) 1. Düşürülmek, başkası tarafından yıkılmak. 2. Kendi kendine yıkılmak. 3. Yüz çevirmek, başka tarafa dönmek.
- akdarıl-** : Aktarılmak.
- añıl-** : Hatıra getirilmek, söz konusu olmak.
- ardıl-** : Üstüne atılmış olmak, dolanmış olmak.
- bağlal-**²⁶ : Bağlanmak, ara bulunmak.
- basıl-** : 1. Alt olmak, mağlup olmak, yenilmek, yerilmek, çiğnenmek, tahkir edilmek. 2. Bastırılmak, yakıştırılmak.
- batıl-** : Batmak, batırılmak, müstağrak olmak.
- berkil-** : Tesbit edilmek, pekidilmek, pekişmek.
- buyurul-** : Emir almak, emredilmek.
- çapıl-** : Yağmalanmak, yağma edilmek.
- çezil-** : Çözülmek.
- çığrıl-** : Çağrılmak, seslenilmek.
- dartıl-** : Çekilmek, sıyrılmak.
- deril-** : Toplanmak, tecemmu etmek.
- deşil-** : Yarılmak.
- depil-** : Tepilmek, sokulmak.
- dikil-** : Tayin edilmek, nasbolunmak.
- dögül-** : (Davul gibi şeyler) Çalınmak.
- dutul-** : 1. Mahkûm olmak, zan altına düşmek. 2. Durdurulmak, zapt edilmek.

²⁵ERGİN, a.g.e., s.194

²⁶Türk dilinde, ünlü ile biten fiillere "edilgenlik" eki -l- getirilemez. Bu durumlarda -n- kullanılır: **başla-n-**, **taşla-n-**, gibi. Ancak, bazı tarihi lehçelerde ünlü ile biten fiillere de -l- getirildiği görülmektedir. **bagla-l-** örneği de, bunlardandır.

- 5.Kullanılmak. 6.Bırakılmak, bulundurulmak. 7. Kapatılmak, tıkanmak.
- düğül-** : Dügümlenmek.
- düzül-** : 4. Telif olunmak.
- gedil-** : Gedik açılmak, eksilmek.
- gidil-** : Gedik açılmak.
- giviril-** : İdhâl edilmek, sokulmak, konulmak.
- götrül-** (götürül-) 1. Yukarı kaldırılmak. 2. Kaldırılmak, bertaraf edilmek.
- güdül-** : Hayvanın kuyruğu kesilmek.
- iltıl-** : Götürülmek.
- kañrıl-** : Bir tarafa eğilmek.
- karıl-** : 1. Karışmak, karıştırılmak. 2. Çiftleşmek.
- katıl-** : Bazı hayvanların erkeği dişileri arasına girmek veya salıverilmek.
- kayrıl-** : Emanet edilmek, himayesine bırakılmak.
- kayurul-** : Düşünülmek, ilgi gösterilmek.
- kazıl-** : Silinmek, kazınmak.
- kığrıl-** (kığrıl-) Çağırılmak.
- kızırganıl-** : Pahalı görülmek.
- kokul-** : Koklanmak.
- örgerdil-** : Öğretilmek, alıştırmak.
- örtül-** : Kesilmek.
- savul-** : 1. Savuşturulmak, geçiştirilmek, atlatılmak, bertaraf edilmek. 2. Dağılmak, uzaklaşmak, bir tarafa çekilmek, yol verilmek üzere çekilmek. 3. Çağı, vakti geçmek.
- sorul-** : Emilmek.
- söğül-** : 2. Kebap edilmek.
- sökül-** : Yarılmak, parçalanmak.
- süsül-** : Boynuzla vurulmak, dürtülmek.
- soyul-** : Dokunacak iplikler suluğuna (haşıla) veya çirişe batırılmak.
- tapıl-** : Bulunmak.
- tapşurul-** : Verilmek, teslim olunmak.
- tökül-** : Dökülmek.
- tutul-** : Dutulmak.

urul-	: 1. Dikilmek, kurulmak, yapılmak, vazolunmak. 2. Vurulmak, çarpılmak. 3. Giydirilmek, takılmak, konulmak.
utul-	: (ütül-) Yutulmak, oyunda yenilmek.
uyarıl-	: (ışık) Yakılmak, parlatılmak.
ürül-	: 1. Üfürülmek, üflenmek. 2. Şişirilmek.
ütül-	: Taze buğday ve nohut, kabuğu ile alevli ateşe atılarak kebab edilmek.
üzül-	: 1. Kopmak, koparılmak, kırılmak, kopup dağılmak, bozulmak, kesilmek, sökülme, uzaklaşmak. 2. Yüzülmek. 3. Alâkayı kesmek. 4. İyileşmeğe yüz tuttuğu halde yeniden hastalanmak.
yapıl-	: Kapanmak, örtülmek, şeddolunmak.
yasıl-	: (yasan-) Yayın kirişi gevşetilmek.
yazıl-	: Yayılmak, dağılmak, dağıtılmak.
yedil-	: Yedekte götürülmek, birinin kılavuzluğunda gitmek.
yığıl-	: Men edilmek.
yıhıl-	: Yıkılmak.
yımrıl-	: Kıvrılmak.
yyıl-	: Yenmek.
yonul-	: Yontulmak.

-(İ)n-

açın-	: Açıklanmak, şerhedilmek.
ayan-	: İyi bakılmak, korunmak.
bağdan-	: Çelme takılmak.
bekin-	: Kapatılmak.
berkin-	: 1. Muhkemleşmek, pekişmek. 2. Pekiştirilmek.
bilin-	: Adı çıkmak, adı yayılmak.
çeynen-	: Çiğnenmek.
çitin-	: Birbirine geçirilmek, iliştirilmek, birbirine girmek.
duşan-	: (tuşan-) Bağlanmak, kösteklenmek.
enen-	: (inen-) İğdiş edilmek.
eşin-	: Eşilmek, kazılmak.
gözen-	: Yırtık ve delik örülerek kapatılmak.

harcan-	: (harçlan-) 1. Harcamak, sarfetmek. 2. Sarfedilmek, harcanmak.
haydan-	: İleri sürülmek, sevkedilmek.
kaypın-	: Çekinmek, kaçınmak.
kılın-	: Yapılmak, edilmek.
kıman-	: Ayıplanmak, zemmolunmak.
ohun-	: Okunmak.
okun-	: (ohun-) 2. Davet olunmak, çağrılmak. 3. Okunmak.
olun-	: 1. Yaradılmak, meydana getirilmek. 2. Yapılmak. 3. Olmak.
ornan-	: Oturulmak, yerleştirilmek, yerleşmek.
saltan-	: Bırakılmak, salıverilmek.
sınan-	: Denenmek, tecrübe edilmek.
sırım-	: Sırımla dikilmek, sağlamca dikilmek.
tuşan-	: bkz. Duşanmak.
yaykan-	: 1. Yıkanmak, yunmak. 2. Çalkanmak, kımıldamak.
yokan-:	(yokun-) 1. Dokunulmak, yoklanmak. 2. İlişmek, dokunmak.
yülün-	: Tıraş edilmek.

+lAn-

Bu yapı, fiillere getirilip çatısını değiştiren bir ek değildir. İsimlere gelip fiil yapan +lA- ekinin üzerine çatı bildiren -n- eki getirilerek genişletilmiş bir şekil oluşturulmuştur. baş+la- fiilinden genişletilen baş+la-n- gibi fiiller, burada ele aldığımız yapıdan ayrı düşünülmelidir. Çünkü, baş+la-n- yapısındaki baş+la- fiili müstakil olarak da kullanılmaktadır. Oradaki -n- çatısı bütün açıklığı ile görülmektedir. Oysa, ağaçlan- fiilinde, ağaç+la- diye bir gövdeye gidilememektedir. Her ne kadar bunun aslının da ağaç+la-n- olmuş olduğu bilinse de, müstakil bir ağaç+la- fiili bulunmadığından, bu tür kullanışlarda +lAn- yapısı, birleşik bir ek olarak değerlendirilmelidir. Son zamanlarda bazı gramerciler bu tür ekleri birleşik ek olarak müstakil şekilde ele almaktadır.²⁷

²⁷Şükrü Haluk AKALIN, “+lA- Ekinin Çatı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki Görüşler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere Getirilişi Üzerine”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı*, (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995), s.92-105

ağaçlan-	: Sopa ile dövülmek, sopa yemek.
ağırlan-	: 1. Tazim, tevkir olunmak, hürmet ve itibar görmek. 2. Ağırlaşmak, üzerine ağırlık çökmek.
añlan-	: Anlaşılmak, fehmolunmak, takdir olunmak.
arıtlan-	: Ayıklanmak, temizlenmek.
ayırdılan-	: Ayırtlanmak, ayıklanmak.
belen-	: Kundaklanmak, çocuk kundağa sarılmak.
bezeklen-	: Süslenmek.
boşlan-	: Terkedilmek.
demirlen-	: 1. Perçinlenmek, kenetlenmek. 2. Bukağılanmak.
desturlan-	: Kendisine izin verilmek.
dutamlan-	: Avuçla kavranmak.
eylen-	: 1. Eylemek. 2. Yapılmak, hazırlanmak. 3. Edinmek.
gözlen-	: Görüp gözetilmek, himaye edilmek.
gözerlen-	: İri gözlü kalburdan geçirilmek.
kapaklan-	: Kapağı kapatılmak.
konuklan-	: İzaz ve ikram edilmek.
oklan-	: Ok ile vurulmak.
sarsılan-	: Sarsılmak.
sepilen-	: Deri tabaklanmak.
seyeklen-	: (seyiklen-) Kırık ve çıkık ince tahtalarla sarılmak.
sınıklulan-	: Kırılıp bükülmek.
tabaklan-	: Sepilenmek.
tabanlan-	: Çiğnenmek, tepelenmek.
talanlan-	: Yağmalanmak, yağma edilmek.
tasarlan-	: (Bir şey) kabataslak yapılmak.
tapulan-	: Kulluk hizmeti yapılmak.
uğrulan-	: (uğurlan-) 1. Çalınmak. 2. Gizlenmek.
ulan-	: Eklenmek.
uyanlan-	: (oyanlan-) Ağzına gem takılmak.
üğürtlen-	: (üvürtlen-) Seçilmek.
üründülen-	: Seçilmek, ihtiyar olunmak.

yalanlan- : Yalan ve yalancı olduğu söylenmek.

2. Oldurgan Çatılı Fiiller

Geçişsiz fiillere, -DIr-/der-, -(I)t-, Ur-, (nâdir olarak da) -gur-, -gut- eklerinin getirilmesi ile oluşturulur. "Ettirgenlik" bildirmez. Türkiye Türkçesinde hangi fonetik şartlarda -DIr-, hangi şartlarda -(I)t- veya -Ur- getirileceği konusunda, Osman Nedim Tuna bir makale yayınlamıştır. Eski Anadolu Türkçesinde de durum Türkiye Türkçesindeki benzerdir.²⁸

-DIr- /der-

- ağdır-** : 1. Kaldırmak, yukarı çıkarmak, yükseltmek. 2. Aştırmak, bindirmek.
- ağdur-** : Ağdırmak.
- akdur-**: Akıtmak.
- assılandır-** : Faydalandırmak.
- atlandur-** : Ata bindirmek.
- azdır-** : Değiştirmek.
- bandır-** : Batırmak, bulaştırmak.
- biriktir-** : Tevhit etmek, birleştirmek.
- börtdür-** : Az pişirmek.
- burçuktur-** : Sıkıştırmak, taciz etmek.
- buydur-** : Dondurmak.
- çağrıştır-** : Bağdırmak.
- çığzindir-** : (çığzindür-) Döndürmek, devrettirmek.
- çöğdür-** : İleri doğru fişkirtmek.
- çözelendür-** : Akıtmak.
- davrandır-** : Davrandırmak.

²⁸Osman Nedim TUNA, "Türkçede Transtive-Causative 'Geçişli-Ettirgen' Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü", Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt no XXIV-XXV:381-428, 1986, s. 406-407

- değzindir-** : Çevirmek, dolaştırmak.
- deprendir-** : Harekete getirmek, kımıldatmak.
- doldur-** : 1. Dolgunlaştırmak, olgunlaştırmak. 2. (Yayın kirişini) sonuna kadar çekmek.
- doydur-** : (toyur-) Doyurmak.
- dölendir-** : (dölendür-) 1. Sabit kılmak, tesbit etmek. 2. Rahata, sükûna, huzura kavuşturmak.
- dönder-** : 1. Döndürmek. 2. Tercüme etmek.
- duncuktur-** : Nefes aldırmamak, nefesini kesmek, bunaltmak.
- düğdür-** : Yukarıya doğru fırlatmak, yükseltmek.
- elikdür-** : Elde etmek, ele geçirmek.
- emendir-** : Emek çektirmek, zahmet vermek, zahmete sokmak, yormak.
- endir-** : İndirmek.
- eşdir-** : (eşdür-) Hızlı yürütmek.
- eşlendir-** : Evlendirmek.
- eydir-** : (eydür-) Meylettirmek, çevirmek, döndürmek.
- ezginlendir-** : (ezgülendir-) Sesi ezgili yapmak.
- ılıktır-** : Isındırmak, meylettirmek, rağbet ettirmek.
- ıraklaştır-** : Uzaklaştırmak.
- ırgındır-** : (ığrandır-) Irgalandırmak, sallamak, kımıldatmak.
- ildir-** : (ildür-) Değirmek, dokundurmak, iliştmek.
- ilettür-** : Göndermek, götürttürmek.
- indir-** : 1. Kısmet vermek, rızık göndermek. 2. Alçaltmak, küçültmek.
- ivdir-** : (evdir-) Acele etmesi için sıkıştırmak.
- karcaştır-** : Karıştırmak, karmakarışık etmek, dağıtmak, perişan etmek.
- kaydır-** : Göndermek, saptırmak.
- kemerlendir-** : Kabuk bağlatmak.
- kızdır-** : Isıtmak, hararetlendirmek.
- kondur-** : Misafir etmek, gelen misafiri oturtup ağırlamak.
- kopdur-** : Koşturmak.
- köptür-** : Kabartmak.
- oldur-** : Vücuda getirmek, yaratmak.

- ondur-**: İyileştirmek, şifa vermek.
- öykelendir-** : Öfkelenlendirmek, hiddetlendirmek.
- pekiştir-** : (bekiştir-) Sağlamaştırmak, kuvvetlendirmek, sıkılaştırmak.
- sarmaştır-** : Dolaştırmak.
- sarplandır-** : Güçleştirmek.
- savuştur-** : Uzaklaştırmak.
- sesdir-** : Duyurmak, sezdirmek.
- sesdirme-** : Ses çıkarmasına vakit bırakmamak, gık dedirmemek.
- sıdır-** : 1. Sıkmak, sızdırmak. 2. Kırdırmak.
- sındır-** : 1. Kırmak, parçalamak. 2. Bozmak. 3. Yenmek, mağlûb etmek, tenkil etmek. 4. Korkutmak, yıldırmaq, tethiş etmek.
- sınıkdır-** : Bozguna uğratmak.
- sindir-** : Hazmetmek, yediğini eritmek.
- söykendir-** : Dayandırmak, yaslandırmak.
- sündür-** : Birşeyi çekip uzatmak.
- taylaştır-** : Denkleştirmek.
- uğundur-** : Bayılacak hale getirmek.
- ulaştır-** : (ulaşdur-) 1. Bağlamak, ilsak, ilhak etmek, bitişirmek, birleştirmek. 2. Yetiştirmek, eriştirmek.
- umsundur-** : Ümide düşürmek.
- uvandır-** : Ufaltmak, parçalamak.
- uyakdur-** : Gurubettirmek.
- uyandır-** : 1. Yakmak, ışığı parlatmak. 2. Uyarmak, irşad, ikaz etmek.
- üşendir-** : Tâciz etmek, tedirgin etmek, rahatsız etmek.
- yakıştır-** : Yaklaştırmak.
- yamandır-** : Yanaştırmak.
- yanaştır-** : Hizmete, hizmetçiliğe vermek.
- yarandır-** : Egzersiz yaptırarak atı harbe hazırlamak.
- yaraşdur-** : Yakıştırmak.
- yaraştır-** : 1. Tertip, tanzim etmek, münâsip surette yapmak. 2. Lâyık görmek. 3. Uydurmak, yakıştırmak.
- yayındır-** : Belirsiz, bulunmaz, bilinmez hale getirmek.

yeldir-	: (yeldür-) Koşturmak.
yılıkdir-	: Eğmek, meylettirmek.
yiğrendir-	: İğrendirmek, nefret ettirmek.
yorttur-	: Koşturmak.
yörendür-	: Yaklaştırmak, bir şeyin etrafında dolaştırmak.

-(İ)t-

acıt-	: İncitmek.
ağırt-	: 1. Anırtmak. 2. (Boruyu anırtır gibi) çalmak.
akıt-	: Celbetmek, akın akın çekmek.
akıt-	: Dökmek.
arıklat-	: (arılılat-) Zayıflatmak.
aşat-	: Doyurmak, yedirip içirmek.
ayruksıt-	: Tağyir etmek, başkalaştırmak, değiştirmek.
azıt-	: 1. Azmak. 2. Kaybetmek, yolunu şaşırarak. 3. Azdırmak, yolunu şaşırtmak, yoldan çıkarmak.
bavlıt-	: Av tutmağa alıştırmak.
bayıt-	: Zengin etmek.
bekirt-	: İzhar etmek, meydana çıkarmak.
beliñlet-	: Korkutmak, ürkütmek.
berkit-	: Sağlamlaştırmak, pekitmek, tahkim etmek.
bolalt-	: Bollaştırmak, çoğaltmak.
boşat-	: Boşaltmak.
bulat-	: Bulandırmak.
buzalat-	: Hayvan doğurtmak.
cöğelt-	: (cöngelt-, cöğet-) Yukarı kaldırmak.
çahşat-	: Şingirdatmak.
çatlat-	: Çıtlatmak, sezdirecek kadar anlatmak.
çiğlet-	: Çiğnetmek.
çokalt-	: Çoğaltmak (?), biriktirmek (?).
çiñrat-	: (çiñret-) Çınlatmak, ses çıkartmak, şingirdatmak.

debit-	: Depretmek, kımıldatmak.
debret-	: Kımıldatmak, sarsmak, harekete getirmek.
diñelt-	: Dikmek, dik tutmak.
diret-	: (dürüt-, dürüt-) Peyda etmek, icat etmek, türetmek.
doğrult-	: Tevcih etmek.
domalt-	: (tomalt-) Yumrulaştırmak.
dunukut-	: Donuklaştırmak, ferini, ışığını azaltmak.
durut-	: (turut-) Durdurmak, kaim kılmak.
eksit-	: Eskitmek.
esrit-	: (esitr-, üsrüt-) Sarhoş etmek.
geñit-	: (geñet-, giñit-, genelt-) Genişletmek.
geñşet-	: (geñşelt-) Gevşetmek.
gicit-	: (giçit-) Kaşındırmak.
göğert-	: Morartmak.
ıldırat-	: Parlatmak.
ılıt-	: Hafif ısıtmak, ılıştırmak.
ıprat-	: Yıpratmak, eskitmek.
ırlat-	: Terennüm ettirmek, şarkı söyletmek.
ıssıt-	: Isıtmak, kızdırmak.
ışıt-	: Parlatmak.
imeklet-	: Emekletmek.
kaçınlat-	: Geriletmek.
kağşat-	: (kahşat) Bir şeyin parçalarını gevşetip, dökülecek hale getirmek.
kakıt-	: Öfkelenmek, kızdırmak.
kalkıt-	: (kalgıt-) Sıçratmak, hoplatmak.
karalt-	: Karartmak.
karkırt-	: Karartmak, karıktırmak.
karıt-	: İhtiyarlatmak.
kaygurt-	: Üzmek, kaygulandırmak, endişeye düşürmek.
kayırt-	: Endişeye düşürmek.
kebert-	: Şişirmek, kabartmak.
kımrat-	: Kıpırdatmak.

kırcıldat-	: (kırçıldat-) Kıcırdatmak.
kiçit-	: Küçültmek.
kocalt-	: İhtiyarlatmak.
korhut-	: Korkutmak.
korkut-	: Tesir etmek, dokunmak.
köşeklet-	: Deveyi yavrulatmak.
kuldurdat-	: Guruldatmak.
mavlat-	: Kediye miyavlatmak, miyav miyav dedirtmek.
ohsat-	: Benzetmek.
öşet-	: Büyüklendirmek, kabartmak, böbürlendirmek.
pekit-	: (bekit-) Sağlamlaştırmak, tahkim etmek, sıkıca bağlamak, te'kid etmek.
sapıt-	: Yolu bir istikametten başka bir istikamete değiştirmek, çevirmek.
savut-	: Soğutmak.
seğirt-	: 1. Koşmak. 2. Yürümek. 3. Koşturmak. 4. Saldırmak, akın etmek, çapmak, çapul için hücum etmek.
seğrit-	: Saptırmak.
sekelet-	: Senydeletmek, sektirmek.
sekit-	: 1. Dindirmek, sakinleştirmek. 2. Reddetmek, azarlamak, takdir etmek.
seknit-	: Azarlayıp susturmak.
semrit-	: Semirtmek, tavlandırarak, şişmanlatmak.
sepilet-	: Deriyi tabaklatmak.
sırsat-	: Azmini gevşetmek, sarsmak.
sızıldat-	: Canını acıtarak (köpeği) inilti şeklinde bağirtmek, çeniletmek.
siñildet-	: Canını acıtarak (köpeği) inilti şeklinde bağirtmek, çeniletmek.
solut-	: Nefes aldirmek, nefes almağa fırsat vermek.
sövelt-	: Sivriltilip uzatmak.
sovut-	: Soğutmak.
şenelt-	: Mamur etmek.
taşırkat-	: Hayvanı nalsız yürüterek, tırnaklarını aşındırmak.
tozut-	: Toz haline getirmek, savurmak.
türet-	: İcat, ibda etmek.

uğrat-	: Maruz kılmak, düçar etmek.
ulalt-	: Büyütmek, yetiştirmek, yükseltmek, çoğaltmak.
ululat-	: Büyütmek.
uvat-	: Ufaltmak, ufalamak, kırmak, parçalamak.
uyut-	: Sütü mayalayıp yoğurt haline getirmek, pıhtılaştırılıp dondurmak.
uzat-	: Uzaklaştırmak.
üyüt-	: (üyit-) Uyutmak.
yalabıt-	: Parlatmak, parıldatmak.
yalınlat-	: Alevlendirmek.
yankulat-	: Yankı ile çınlatmak.
yarıt-	: Ağartmak, tenvir etmek, parlatmak.
yavaşıł-	: Yavaşılatmak, hafifletmek, hızını, şiddetini kırmak, sakin, halim, itaat eder hale getirmek.
yeynilt-	: Hafifletmek.
yoğunlat-	: Kemale erdirmek, kalınlaştırmak.
yorgalat-	: Koşturmak, eştirmek.
yoşat-	: Takattan düşürmek, mecalsiz hale getirmek.
yoşut-	: (Göz hakkında) Kamaştırmak.
yücelt-	: Yükseltmek, âli kılmak.
yüğürt-	: 1. Koşmak. 2. Koşturmak. 3. Erkek hayvanı dişisine aşırnak.
yufkalt-	: Zayıflatmak, inceltmek.
yumuşalt-	: Yumşatmak.
yürüt-	: 1. Akıtmak. 2. Gezdirmek, dolaştırmak. 3. Çevirmek, döndürmek. 4. Sevketmek. 5. Tedâvül ettirmek.
zarıncıt-	: Yalvartmak, ağlatıp sızlatmak.

-Ur-

acı-	: 1. Acıktırmak. 2. Uyar, bağı halde bulundurmak.
acur-	: Acıktırmak.
artur-	: 1. Yükseltmek, üstün tutmak. 2. Geriye bırakmak, fazla bırakmak.
bişür-	: 1. Pişirmek. 2. Olgunlaştırmak.
bitür-	: 1. Peyda etmek, hasıl etmek, meydana getirmek. 2. Bitiştirmek,

	kaynaştırmak.
düşür-	: Avlamak, vurup yere sermek.
erür-	: (ergür-, irür-) Ulaştırmak, eriştirmek.
göçür-	: Yerine değiştirmek, yer değiştirmek, nakletmek.
katur-	: Katılaştırmak, pekleştirmek; katmak, sürmek (?).
öçür-	: (üçür-) Söndürmek.
ötür-	: 1. Geçirmek. 2. Terketmek, bertaraf etmek, unutmak.
sığır-	: (sığur-) Sıgdırmak.
sızır-	: (sızur-) Sızdırmak, eritmek, süzmek.
siñir-	: (siñür-) 1.Sindirmek, içine işletmek, içine akıtmak. 2. Hazmetmek.
şaşır-	: Şaşırtmak.
uçur-	: 1. Kaçırarak. 2. Yüksek göstermek, çok medhetmek.
üşür-	: Üşüştürmek, musallat etmek.
yetir-	: 1. Ulaştırmak, eriştirmek, iblağ etmek, vasıl etmek. 2. Yetiştirmek, büyütüp yetiştirmek.
yitir-	: (itür-) Kaybetmek, mahvetmek, zâyi' etmek, telef etmek.

-gur-

dirgür-	: (dirür-, dirgir-) Diriltmek, ihya etmek.
durgur-	: (turgur-) 1. Durdurmak 2. Kaldırmak, ayakta tutmak.

-gut-

durgut-	: Durdurmak.
----------------	--------------

3. Ettirgen Çatılı Fiiller

Geçişli fiillere gelen -Dir-, -t-, -Ir-, It- ekleri ile yapılır.²⁹ Fiili bir başkasına yaptırmayı bildirir.

²⁹Şekil olarak “dönüşlü” olan şu fiil de, anlam olarak “ettirgen” fonksiyonu göstermektedir:

Zeynep Korkmaz, "ettirgen çatı"yı şöyle tanımlar:

Fiilin, belirtilen oluş ve kılışın başka bir nesneye aktarıldığını gösteren, geçişsiz fiilleri geçişli fiile dönüştüren, geçişli fiillerden asıl hareketin başkalarına yaptırıldığını gösteren çift geçişli fiiller kuran *-r-*, *Tir-* /*-Tur*, *-t-* eklerinden biriyle veya ikisinin üst üste getirilmesiyle oluşturulan fiil çatısı: *oturt-* (<*otur-t-*), *aldır-* (<*al-dır-*), *aldırt-* (<*al-d-r-t-*), *şasırt-* (<*şas-ır-*) ...vb."³⁰

-Dir-

aldır-	: (aldur-) Kaptırmak.
andır-	: (andur-) Andırmak, hatırlatmak.
bastır-	: Mağlub ettirmek, alt ettirmek.
cindir-	: Araştırmak, soruşturmak.
çaptır-	: 1. Yağmalatmak, yağma ettirmek. 2. Koşturmak.
çığrıştur-	: Bağirttırmak, feryad ettirmek.
çimdir-	: Bol su, yağ gibi bir sıvı ile ıslatmak.
çişdir-	: Çözdürmek.
deptür-	: Çiğnetmek, tepeletmek, pâyimâl ettirmek.
depreştür-	: Nüksettirmek.
dildür-	: Deldirmek, söyletmek.
dindür-	: Söyletmek.
duydur-	: (tuydur-) İşittirmek, duyurmak, sezdirmek.
düzdür-	: 1. Tertip etmek. 2. Yaptırmak.
eyttir-	: Söyletmek.
işittir-	: Dinletmek.
saldur-	: Bıraktırmak, terkettirmek.
urdur-	: 1. Vurdurmak, talan, yağma ettirmek. 2. Sakturmak.
yaptur-	: Kapattırmak.
yasandır-	: Kurulu yayı açtırmak.

biçin- : Kendine elbise biçirmek, kestirmek.

³⁰KORKMAZ, s.59

- yektir-** : (yekdir-) Bir ayağını aksatarak yürümek, topallamak.
yudur-: Yıkarmak.
yıhdur- : Yıktırmak.
yumdur- : Örttürmek, kapattırmak.
yondur- : Yontturmak.

-(İ)t-

- arkurt-** : Gidişini değiştirmek, yürüyüşüne engel olup geri döndürmek, tahrif ve tebdil etmek.
becidlet- : Hazırlatmak.
çağırt- : Yüksek sesle duyurmak, dellal bağırtmak.
çığırt- : İlân etmek, ilân ettirmek, bağırtmak.
çöngelt- : Zayıflamak, gücünü kırmak, körletmek.
dokut- : Çaktırmak.
donalt- : (tonalt-) Donatmak, elbise giydirmek.
eylet- : 1. Hazırlatmak. 2. Yaptırmak, inşa ettirmek, imal ettirmek. 3. Ettirmek.
göndürt- : Göndertmek.
istet- : 1. Yaptırmak. 2. Çalıştırmak. 3. Saplamak, derinliğine geçirmek. 4. Yaptırmak, imal ettirmek.
kığırt- : 1. Dellal çağırarak, nida ettirmek. 2. Çağırtmak.
kındırt- : Tahrik, teşvik ettirmek.
kohut- : 1. Kokutmak. 2. Koklatmak.
kokulat- : Koklatmak.
okut- : Çağırtmak.
öçüt- : Islatmak.
sağalt- : 1. Hastalığı iyileştirmek. 2. Sağlamlaştırmak, tahkim etmek.
sahlat- : Saklatmak, muhafaza ettirmek.
siñirt- : Hazmettirmek.
söylet- : Dile getirmek.
suylat- : Takip ettirmek.
sürçüt- : Sürçtürmek, sürçmesine sebep olmak.

- yyit-** : (iyit-) Kokutmak.
yyilet- : (yuylat-) Koklatmak.
yokat- : Yoklatmak, el dokundurmak.
yülüt- : (ülüt-) Traş ettirmek.

-Ir-

- dadır-** : (dadur-) Tattırmak.
geçür- : 1. Vazgeçirmek, sarfı nazar ettirmek, feragat ettirmek. 2. Geçtirmek, affetmek, bağışlamak.
giyür- : (geyür-, geyir-) Giydirmek.

4. Dönüslü Çatılı Fiiller:

Yaygın olarak -In- eki kullanılır. -(I)l- ve -Iş- eklerinin de "dönüslü" çatıda kelimeler yaptığı görülür.

Zeynep Korkmaz'ın dönüslü çatı için verdiği tanım şöyledir:

"Fiildeki oluş ve kılışın doğrudan doğruya özneye dönüşünü gösteren, yani öznenin bir işi kendi kendine yaptığını belirten fiil çatısı. Türkçede bu çatı çoklukla -n- bazan da -l- veya -ş- ekleri ile kurulur: *al-in-mak, çek-in-mek, soy-un-, sev-in-, tut-un-mak, tut-un-mak, yer-il-mek, dur-ul-mak, tut-ul-mak* 'âşık olmak', *yan-il-mak, yor-ul-mak, al-ış-mak, gel-ış-mek, tut-uş-mak, ol-uş-mak, yet-ış-mek, yıl-ış-mak*, gibi."³¹

-In-

alın-	: 1. Endişe duymak. 2. Meclûb olmak, tutulmak, kapılmak.
arın-	: Temizlenmek.
beñzen-	: Kendisini bir başkasına benzetmek.
bürün-	: Giyinmek.
çalın-	: 1. Telaşla etrafı yoklamak. 2. Sıyrılmak. 3. Yazı çizilmek, silinmek. 4. Yaralanmak.
çalkan-	: Yerinde duramamak, sarsılmak.
çalpan-	: Çalkanmak.
çemren-	: Kolu, paçayı, eteği kıvrırıp sıvamak.
dartın-	: (tartın-) Çekinmek, ihtiraz etmek, esirgemek.
depin-	: (depün-) Şiddetle hareket etmek, saldırmak, çırpınmak, tepinmek.
depren-	: Hareket etmek, harekete gelmek, kımıldanmak, sarsılmak.
doyun-	: Kendini doyurmak, doymak.
donan-	: (tonan-) Süslenmek, giyinip kuşanmak.
döşen-	: Düşkünlük göstermek, kendini vermek.
dutun-	: (tutun-) 1. Edinmek, ittihaz etmek, telâkki etmek. 2. Tutulmak.

³¹KORKMAZ, a.g.e., s.47

- dürtün-** : Sürünmek, vücuduna koku, yağ gibi şeyler sürmek.
- edin-** : (idin-) Yapınmak.
- kavran-** : Tutunmak, yapışmak.
- kımrın-** : Kıvırdanmak.
- kıñran-** : Mırıldanmak.
- kızın-** : Isınmak.
- kömürden-** : Homurdanmak.
- kuşan-** : 1. Silâhlanmak. 2. Yeltenmek, meyletmek, yapmağa girişmek.
- küsün-**: Gücenmek, darılmak.
- saçın-** : Sürünmek, vücuduna, elbisesine sürmek.
- salın-** : 1. Yürürken hoş bir eda ile sağa sola hafifçe meyletmek, hıraman olmak. 2. Sallanmak, sarkmak, uzamak. 3. Bırakılmak vaz'olunmak. 4. Atılmak, hücum etmek. 5. Sevk olunmak, gönderilmek. 6. Vergi tarh olunmak.
- sığan-** : Sıvanmak, kolları, bacakları sıvamak. 2. Okşamak.
- sığın-** : Sıkınmak, kendini sıkamak.
- sıyrın-** : Koymak, sıyrılarak, sürünerek kayıp gitmek.
- sokun-** : Takınmak.
- somurdan-** : Homurdanmak, kendi kendine anlaşılmaz şekilde söylenmek.
- sokran-** : Homurdanmak, söylenmek.
- soyun-** : İçinden çıkmak.
- sürtün-** : Sürünmek.
- tolun-** : Dolunmak.
- toyun-** : Doyunmak.
- tutun-** : Dutunmak.
- urun-** : 1. Giyinmek. 2. Takınmak. 3. Konulmak, oturtulmak, takılmak.
- yakın-** : Yakmak (kına hakkında).
- yapın-** : 1. Kendisi için yapmak. 2. Kapanmak, kapatılmak, örtülmek. 3. Hazırlanmak, davranmak. 4. Örtünmek, bürünmek.
- yastan-** : Yaslanmak, dayanmak, kendine yastık edinmek.
- yaşın-** : Gizlenmek, örtünmek, saklanmak.
- yazın-** : Kendisi için yazmak, istinsah etmek, kopya etmek.

yolun-	: 1. Kendi saç ve sakalını yolmak. 2. Temizlenmek. 3. Halas bulmak.
yuvun-	: (yuvın-) Yıkanmak.
ağlan-	: İçin için ağlamak.
ağullan-	: Ağıllanmak.
aralan-	: 1. Arası kesilmek, arası açılmak, araya fasıla girmek.
arkalan-	: Kuvvetlenmek, kuvvet bulmak.
azıklan-	: Erzak edinmek.
bağlan-	: 1. Kapanmak. 2. Kuşanmak.
bazarlan-	: Alışveriş etmek.
biliklen-	: Sadağını takınmak, silahlanmak.
çıgalan-	: Süsünü göstermek, süslü olarak görünmek.
çadırılan-	: Çarşaf örtünmek, çarşafa bürünmek.
çoğaçlan-	: Güneşlenmek, güneşte ısınmak.
düzen-	: (düzün-) Süslenmek.
eğerlen-	: (At) eğeri kabul etmek, râm olmak.
eğlen-	: Vakit geçirmek, beklemek, kalmak, oyalanmak, durup dinlenmek.
giyeceklen-	: Giyinmek, üzerine giyecek almak.
illen-	: İl edinmek, yurt edinmek.
karçılan-	: Karla hafifçe örtülmek, ağarmak.
kolaylan-	: Kolay görmek, ehemmiyetsiz görmek, ehemmiyet vermemek.
kokulan-	: Koku sürünmek.
koñaklan-	: Kepeklenmek.
kuytulan-	: Bir yere gidip sığınmak.
mırlan-	: Mırıldanmak.
odalan-	: Kendisine oda ittihaz etmek.
otalan-	: İlaçlanmak, tedavi olunmak.
otlan-	: Ot yemek, yayılmak.
öğütlen-	: İbret almak.
ölçülen-	: Niyetlenmek, hazırlanmak.
ölçümlen-	: Heveslenmek, niyet etmek, hazırlanmak, kalkışmak.
paylan-	: Kendine hisse çıkarmak.
pusulan-	: Sinip saklanmak.

saklan-	: 1. Korunmak, muhafaza olunmak. 2. Riayet edilmek, gözetilmek.
sarlan-	: Sarılmak, bürünmek.
sarmalan-	: İyice sarılmak, bürünmek.
tekyelen-	: Dayanmak, yaslanmak, ittikâ etmek.
yaraklan-	: Hazırlanmak, silahlanmak.
yumurlan-	: Bir araya gelmek, toplanmak.
yuvalan-	: Yuvarlanmak.
zikreylan-	: Zikretmek, zikredinmek, daima anmak.

-II-

Bu ek, kurallı ve yaygın olarak "edilgenlik" yapmaktadır. Aşağıdaki örneklerde "dönüşlü" görevinde kullanılmıştır.

çizil-	: 1. Çözülme. 2. Açılmak, içini dökmek.
dutul-	: 3. Donuklaşmak, kararmak, sıkılmak. 4. Sesi çıkmaz olmak.
kapıl-	: Müncezip olmak, kendini kaptırmak.
koçul-	: 1. Kucaklanmak. 2. Sarılmak.
kösül-	: (kösil-) Uzanmak, ayağını uzatmak.
kurul-	: Hazırlanmak.
soyul-	: Soyunmak.
yırıl-	: Yarılmak, yarıp ayrılmak, yırtılmak.
yiril-	: Yırtılmak, azıcık yırtılmak.
yuvnul-	: (yuvlan-) Yuvarlanmak.
yuvunul-	: Yıkanılmak, yıkanmak.

-Iş-

Bu ek aslında işteş çatı ekidir. Aşağıdaki örneklerde "dönüşlü çatı" anlamında görülmektedir

büküş-: Yere kapanmak.

sarmaş- : 1. Sıkıca sarılmak. 2. Dolaşmak.

siniş- : Sinmek, gizlenip görünmez olmak.

tırmaş- : Tırmanmak.

5. İşteş Çatılı Fiiller:

İşteş çatının asıl eki -İş-'tır. Bu ek hem "karşılıklı yapma", hem de "birlikte-ortaklaşa yapma" bildirir.

Zeynep Korkmaz bu çatıyı şu şekilde verir: "Fiilin gösterdiği hareketin birden fazla kişi tarafından karşılıklı veya toplu olarak yapıldığını gösteren çatı. Bu çatı - İş- / - Uş- ekleriyle kurulur: çek-iş-, kaç-ış-, boz-uş-, kon-uş-, gör-üş-, üş-üş- vb."³²

a) İş oluş ya da hareketin " k a r ş ı l ı k l ı " yapıldığı işteş fiiller:

-İş-

aktarış- : Birbirini yıkmak.

aldaş- : Birbirini aldatmak.

alış- : 1. Karşılıklı alıp vermek hep birden almak. 2. Alevlenip tutuşmak.

anış- : Yarışmak, iddiaya girişmek.

arkalaş- : Birbirine arka olmak, yardımlaşmak.

açış- : Hayvanlar birbirine aşmak, erkeklik edip birbirinin üzerine çıkmak.

atış- : Birbirine atmak.

avurtlaş- : Sohbet etmek, çene çalmak, konuşmak.

azguruş- : Birbirine kızmak.

azış- : Birbirini kaybetmek.

biliş- : Tanışmak.

³²KORKMAZ, a.g.e., s.92

bingeş-	: 1. Birbirinin üzerine binmek. 2. Birbiri arkasına binmek, artlaşmak.
boylaş-	: Boy ölçüşmek.
buluş-	: Karşılaşmak, raslamak.
çağnaş-	: Konuşmak, görüşmek.
çakış-	: Birbirini kovalamak.
çalış-	: Vuruşmak, çarpışmak, savaşmak, kılıçlaşmak.
dalaş-	: (talaş-) Döğüşmek, çarpışmak.
dartış-	: (tartaş-) Çekişmek, mücadele etmek.
depeleş-	: Mukatele etmek, birbirini öldürme savaşı yapmak.
dileş-	: Birbirinden dilemek.
dilleş-	: Konuşmak, söyleşmek.
dürüş-	: (duruş-, dürüş-) 1. Çalışmak, ikdam etmek, sebat etmek, sa'yetmek. 2. Karşı karşıya gelmek, muhasemeye girişmek, çarpışmak.
dürtüş-	: Birbirine karşı silah kullanmak.
eldeleş-	: Birbirinin elini sıkmak, dost geçinmek.
elleş-	: 1. Tutuşmak, savaşa girişmek. 2. Hayırlaşmak için birbirinin elinden tutup sallanmak.
eriş-	: 1. Uğraşmak, münakaşa etmek. 2. Şakalaşmak.
esenleş-	: 1. Vedalaşmak, helâlleşmek. 2. Selamlaşmak, hal ve hatır soruşmak.
esirgeş-	: Birbirini esirgemek, birbirine şefkat göstermek.
eydiş-	: Söyleşmek, konuşmak.
eyleş-	: Karşılıklı yapmak.
günüleş-	: Birbiriyle rekabet etmek.
güleş-	: Güreşmek.
haklaş-	: Hesaplaşmak, birbirinde alacak verecek bırakmamak.
içiş-	: Karşılıklı içmek.
illeş-	: Barışmak, musalâha etmek.
inciniş-	: Birbirinden incinmek.
isteş-	: Birbirini aramak.
itneş-	: İtişmek, tepişmek, uğraşmak.
kadılaş-	: İki taraf hâkim huzuruna çıkmak, mahkemelik olmak.
kardaşlaş-	: Birbirini kardeş saymak.

- karındaşlaş-** : Birbirini kardeş edinmek.
- karvaş-** : (göçüşme) Kavramak, birbirini alt etmek üzere kavramak.
- kılıçlaş-** : Birbirini kılıçlamak, kılıç kılıca gelmek.
- kındırış-** : Birbirini teşvik etmek.
- kırış-** : Birbirini kırmak, birbirini öldürmek.
- koçuş-** : (kocuş-) Kucaklaşmak, sarmaşmak.
- konşulaş-** : Birbiriyle komşu olmak.
- konuş-** : Birbirinin karîni, yakını, arkadaşı olmak.
- kulaklaş-** : Birbirinin kulağına fısıldamak.
- çağlaş-** : Şakalaşmak.
- okuyuş-** : Karşılıklı okumak, birbirine okumak.
- oñatlaş-** : Uyuşmak, mutabık kalmak.
- öceş-** : Bahis tutuşmak.
- öğreniş-** : Birbiriyle ünsiyet etmek, birbirine alışmak.
- öğüşleş-** : Çoğalmakta yarışmak.
- salış-** : Saldırmak, saldırışmak.
- sarış-** : Birbirine sarılmak, sarmaşmak.
- savaş-** : Muharebe, mücadele etmek, döğüşmek cengetmek.
- sınaş-** : Birbirini sınamak.
- sunuş-** : 1. Birbirine vermek. 2. El tutuşmak, birbirine hamle etmek (Kelime sunuşmak da okunabilir. O zaman "birbirini alt etmeğe çalışmak" anlamına gelebilir.)
- süsüş-** : Mızrak gibi bir şeyle dürtüşmek, hayvanlar boynuzlarıyla birbirini vurmak.
- soruş-** : 1. Emişmek, birbirini emerek öpüşmek. 2. Emilmek, somurulmak. 3. Islak bir şeyin suyu çekilmek, kurumak.
- söyleş-** : Konuşmak.
- tabancalaş-** : Birbirine tokat atmak.
- tartaş-** : Dartışmak.
- toslaş-** : Çarpışmak.
- uğraş-** : 1. Karşılaşmak, rast gelmek, raslamak, kavuşmak. 2. Çarpışmak, savaşmak.

uruş-	: 1. Hepsi birleşip vurmak. 2. Vuruşmak, çarpışmak, mücadele, mukatele etmek.
utuş-	: Birbirini yenmeğe çalışmak.
uylaş-	: Birbiriyle uyuşmak, uzlaşmak.
ünleş-	: Birbirine bağırarak, bağırışmak.
üleş-	: Paylaşmak, bölüşmek.
üzüş-	: Bir şeyi kendi aralarında bozmak.
yarçulaş-	: (yarçulaş-) Söz atışmak, ağız kavgası yapmak, münakaşa etmek, tartışmak.
yırtış-	: Birbirine karşı böbürlenmek.
yiyleş-	: (yiyileş-) Koklaşmak.
yoluş-	: Pençeleşmek, döğüşmek.

b) İş oluş ya da hareketin "b i r l i k t e" yapıldığı içteş fiiller:

-İş-

açış-	: Beraber açmak, müşavere etmek.
anraş-	: Birlikte homurtulu ses çıkarmak, haykırışmak.
böğrüş-	: Hayvanlar hep birden böğürmek, insanlar bu şekilde böğürüşmek.
çarıldeş-	: Bağrışmak.
civildeş-	: Fısıldaşmak, civildeşmek.
çapuş-	: Birlikte hücum etmek, koşuşmak.
çereriş-	: Parıldeşmak.
çıgrış-	: Bağrışmak, beraberce bağırıp, çağırarak.
çoğuldeş-	: Kalabalık hale gelmek, birçok kimse bir araya toplanmak.
çokraş-	: Birbirine girer gibi görünmek, kaynaşmak.
dañlaş-	: (tañlaş-) Hep birden hayrette kalmak.
çokuş-	: Üşüşmek, toplanmak.
dergeş-	: (dirgeş-) Toplanmak, bir araya gelmek.
derneş-	: (dirneş-) Toplanmak, yığılmak.
ditreş-	: Titreşmek.
gümreş-	: Homurdeşmak.

horlaş-	: Horuldaşmak, hep beraber horuldamak.
ırlaş-	: Beraberce şarkı söylemek.
iviş-	: (eviş-) Acele etmekte yarışmak hep birden acele etmek.
kavilleş-	: Sözleşmek, sözbirliği yapmak.
kesiş-	: Bir içte belirli bir şekil üzerinde uyuşmak.
kığanış-	: Beraberce öğünmek, müfahara etmek.
keñeş-	: Müşavere, müzakere etmek, istişare etmek.
kığırış-	: (kığırış-) Bağırışmak, haykırışmak.
kıvanış-	: Hep birlikte sevinmek, şevke gelmek.
meğreş-	: Meleşmek.
okraş-	: Atlar birlikte okramak.
otruş-	: Oturuşmak.
oturuş-	: (otruş-) Oturup yerleşmek, sükunet bulmak, sakinleşmek, hareketten kalmak.
önürdüş-	: (önürtleş-) Yarışmak, yarış etmek.
pırlaş-	: Pırlayıp uçuşmak.
sanış-	: 1. Düşünmek, mülâhaza etmek. 2. Birlikte düşünmek.
sayıklaş-	: Birlikte sayıklamak.
sayış-	: Birlikte hesap etmek, düşünmek.
seğriş-	: Koşuşmak.
seğirdeş-	: Koşuşmak, koşuda yarışmak.
sığış-	: 1. İmtizaç etmek, uyuşmak, bir arada bulunmak. 2. Sığmak.
soylaş-	: Birlikte arayıp sormak, soruşturmak.
uşuş-	: Üşüşmek.
uyuklaş-	: Birlikte uyuklamak.
yalvarış-	: Bir çok kimseler bir ağızdan yalvarmak.
yeliş-	: (yiliş-) Koşuşmak, birlikte yelip gitmek, yarışmak.
yeñiş-	: Yarışmak, müsabaka etmek.
yığnaş-	: Birbiri üzerine yığılmak.
yişiş-	: Birlikte yemek.
yüğrüş-	: (yüğrüş-) Koşuşmak.
yüğürdüş-	: Koşuşmak, yarışmak.

- yüzüş-** : Birçokları beraber yüzmek.
varış- : Yarışmak.

B) ÜST ÜSTE ÇATILAR

Gramerlerimiz, çatı eklerinin üst üste kullanılmaları üzerinde pek fazla durmazlar. İki çatı ve üç çatı üst üste kullanılması yaygındır. Gürer Gülsevin, Türkiye Türkçesinde çatı eklerinin üst üste kullanılışı üzerine yazdığı makalesinde, iki/üç/dört, hatta kulağa hoş gelmeseyse bile, beş çatı ekinin aynı fiil üzerine gelebildiğini göstermiştir.³³

Eski Anadolu Türkçesinde, iki ve üç çatı ekinin üst üste gelebildiği örnekler bulunmuştur.

1. Üst Üste İki Çatı Olanlar:

-İI-t-

kösült-: (kösel-) Uzatmak, ayağını uzatmak.

oñult- : Hastalığı, yarayı sağaltmak, iyileştirmek.

-İI-İn-

çeklin- : Çekilmek.

soklun- : Tebessüm etmek, girişmek, sokulmak.

söğlün- : Kebap edilmek, pişirilmek.

³³ GÜLSEVİN, a.g.e., s.128-138

II-Iş-

ayrılış- : Birbirinden ayrılmak.

-DIr-II

ağdurul- : Yukarı çıkarılmak.

dümükdürül- : Bir işle meşgul edilmek.

üleştiril- : Taksim edilmek, paylaşılması.

-Ir-II-

basırıl- : Bastırılmak, kapatılmak.

değşürül- : (değşiril-) Değştirilmek, çevrilmek.

uyurul- : Uyutulmak.

yuğrul- : 1. Karıştırmak. 2. Ezilmek.

-IT-II-

berkidil- : Kuvvetlendirmek, pekiştirilmek.

örgerdil- : Öğretilmek, alıştırmak.

-Ir-t-

bişirt- : Pişirtmek.

-Iz-DIr-

dütüzdür- : (tütüzdür-) Koku vermek için bir şey yakıp tütürmek, tütülemek.

ütüzdür- : Kumarda oyunu kaybetmesine sebep olmak.

-Iz-Ir-

damzır- : Damlatmak.

-Ir-Iş-

artırış- : Birçok kimseler karşılıklı arttırmak.

bitiriş- : Hesaplaşmak, ödeşmek.

-(In-Il-

bakınıl- : Bakılmak.
bezenil- : Tezyin edilmek.
dolanıl- : Dolaşılmak.
döşenil- : Döşenmek, yayılmak, serilmek, perş olmak.
eydinil- : (aydınil-) 1. Denilmek, söylenmek. 2. Sorulmak.
giderinil- : Giderilmek, uzaklaştırılmak.
görünü- : Görülmek.
sezinil- : Sezilmek.
sayınıl- : Belli sayılmak, sayılı olarak bilinmek.
sınıl- : Mağlubedilmek.
suvarınıl- : Suvarılmak, su içirilmek.
urunul- : Giyinilmek.
uzanıl- : Uzamak, uzatılmak.
veribinil- : (viribinil-) Gönderilmek.
verinil- : (virinil-) Verilmek.
yaratınıl- : Yaradılmak.
yıkınıl- : Yıkılmak.
yunul- : Yıkanmak, yıkanılmak.

-In-Dİr-

alındır- : Müteessir ettirmek.
aruklandır- : Zayıflatmak.
azıklandır- : Azık vermek.
boşandır- : Boşaltmak.
çapındır- : Koşturmak.
çiftlendir- : (çiftlendir-) Birbirlerine eş etmek, evlendirmek.
dalbındur- : Çırpındırmak.
dolandır- : Dolaştırmak.

- göceklendir-** : Güzel, cazip, şirin göstermek.
gülündür- : Gülünç etmek, başkalarını bir kimseyi güldürmek.
öyünlendir- : Bir kimseye az az yemek vermek.
kondurma- : Bıraktırmamak.
salındır- : Sallandırmak.
söyündür- : Söndürmek.
yalınlandır- : Alevlendirmek.
yerindir- : Tasalandırmak, üzme, mahrum etmek.
yerlendir- : Yer olarak vermek, yer tayin etmek.
yığlıdır- : Çekindirmek, sakındırmak, men etmek.
yüreklendir- : Cesaret vermek, cesaretlendirmek.

-In-Iş-

- seviniş-** : (sevünüş-) Beraberce sevinmek.

-(I)ş-II-

- söyleşil-** : Konuşulmak, görüşülmek.

-(I)ş-DIr-

- ağlaşdır-** : Birçok kimseyi birden ağlatmak.
barıştır- : İmtizaç ettirmek, uyuşturmak.
biliştir- : Tanıştırmak.
bingeştir- : (bingeştirmek) 1. Birbirinin üzerine bindirmek. 2. Birbirinin ardına bindirmek, artlaştırmak.
çakıştır- : Mukayese etmek, karşılaştırmak.
emiştür- : Emdirmek, yavrulara analarını emdirmek.
geçştir- : Birbirine geçirmek.
haklaştır- : Birbirinin hakkını ötekinin üstünde bırakmamak.
öğreniştir- : Başkasını kendisine alıştırmak, munis salmak.
sıvaştır- : Sıvamak, bulaştırmak.
sohuştur- : Sokuşturmak.

- sokşur-** : Sokuşturmak.
üleştir- : Paylaştırmak, taksim etmek.
yapıştır- : Yamamak, yakınlaştırmak.
yığıştır- : Toplamak, biriktirmek, türetmek.
yüğüştür- : Devran ettirmek, koşuşturmak.

2. Üst Üste Üç Çatı Olanlar

-Ar-In-Il-

- çıkarınıl-** : Çıkarılmak.
koparınıl- : Kaldırılmak, ayırdılmak.

-Dir-In-Il-

- götürünül-** : Götürülmek.
ivdirinil- : Tecil edilmek.
kızdırınıl- : Kızdırılmak.
öldürünül- : Öldürülmek.
söyündürünül- : Söndürülmek.
yandurunul- : Yakılmak.

-IT-In-Il-

- korkudunul-** : Korkutulmak.

İKİNCİ BÖLÜM

II. ÇATILI YAPILAR DIŞINDAKİ FİİLLER

A) FİİLLERİN ÇATILI OLMAYAN DOĞALARI KAVRAMI

Fiiller, çatı eklerini alsın veya almasın, bazı özelliklere sahiptirler. Hatta, geçişli olan iki fiil, bazı bakımlarından birbirinden farklılık gösterir. Örneğin: **çık -** ve **öl -** fiillerinin ikisi de gramerlerimize göre geçişsiz fiillerdir. Ama, "**çık-**" fiili "YAPMA" bildirir, "**öl -**" fiili ise "OLMA" bildirir.

Aynı şey geçişli fiiller için de söz konusudur. **kes -** ve **ulula -** 'birini yüceltmek' fiillerinin ikisi de geçişlidir. Ama, **kes -** fiilinin etkilediği şeyde gözle görülür bir fiziki değişiklik meydana gelir. **ulula -** fiilinde ise, etkilenen şeyde fiziki değişiklik oluşmaz. Yani, **kes -** fiili "e t k i l e y i ş" bildirir. **ulula-** fiili ise "y a p m a" bildirir.

Bu tür örnekler, fiilleri "geçişli" ve "geçişsiz" olarak ikiye ayırmamızın yetersiz olduğunu ve dil gerçeğini tam yansıtmadığını göstermektedir. Bazı gramerlerde fiillerin bu tür özelliklerinden de bahsedilmiş olsa bile, bütünü listelenerek sınıflandırılmamıştır.

"Yapma" ve "olma" bildiren fiillerden bahsedilen ve "yapma=geçişli", "olma=geçişsiz" düzenini getiren Muharrem Ergin'in bile³⁴, tanımlarına bakıldığında, örnekler ile tanımlamalar arasında uyumsuzluk görülür. Muharrem Ergin'e göre "geçişsiz" fiiller "OLMA" bildirmektedir. Oysa, yukarıda verdiğimiz örneğe dikkat edilirse, her ikisi de "geçişsiz" fiiller listelerinde değerlendirilen öl- ise "OLMA", çık- ise "YAPMA" bildirmektedir.

Fiillerin bu tür özellikleri, çatı kavramının dışındaki doğalarından kaynaklanır. Bu bölümde verilecek olan sınıflandırma da, bu tür özelliklere göre yapılacaktır.

³⁴ERGİN, a.g.e. s. 267

B) FİİLLERİN ÇATI KAVRAMI DIŞINDAKİ DOĞALARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

1. Oluş Bildirenler

Doğal olarak meydana gelen, insanın planlı ve isteyerek etkilemesi sonucu olmayan, fiile sebep olarak insanların iradesi bulunmayan fiillerdir.

ac-	: Acıkmak.
acış-	: Ağrımak, acıyı kendi organı üzerinde duymak.
ağullan-	: (ağullan-) Ayın etrafı çevrilmek, ay harmanlanmak, hâlelenmek.
ağırşaklan-	: Yumrulanıp kabarmak.
akar-	: Ağarmak.
ağırşaklan-	: Yumrulanıp kabarmak.
alal-	: Renkten renge girmek, alı al, moru mor olmak, bozulmak.
artukraş-	: Daha artmak, fazlaşmak.
ay-	: Ayılmak.
aygırsa-	: Kısırak aygır istemek.
ayık-	: Ayılmak.
aylan-	: Dönmek, devretmek.
ayruksı-	: (ayrüksı-) Başkalaşmak, başka türlü olmak, tegayyür etmek, değişmek.
az-	: 1. Bozulmak, fâsit olmak, tegayyür etmek. 2. Yolu kaybetmek, yolu şaşırarak. 3. Dalâlete düşmek. 4. Azgınlaşmak. 5. Ayrı düşmek, ayrılmak.
azgış-	: Kızmak, kızışmak, azgınlaşmak.
baldırlan-	: Ağaç saakı gelişmek.
balkı-	: Parlamak, ışık saçmak, hemean etmek.
başlan-	: Başaklanmak.
bat-	: Gömülmek.
bayı-	: Zengin olmak.
bedelleş-	: Eşit olmak, müsavi olmak.

bekiş-	: Katılaşmak.
beklen-	: Pekleşmek, sertleşmek.
belver-	: (Göz) Fazla açılıp kalmak.
beñlen-	: Koruk yumuşayıp üzüm haline gelmeğe başlamak.
beliñle-	: Korku ile birden sıçramak, irkilmek.
berki-	: Sağlamlaşmak, pekişmek, yerleşmek.
bılaş-	: Bulaşmak.
biti-	: 1. Nasib etmek, mukadder kılmak. 2. Mukadder olmak, kısmet olmak.
boğası-	: İnek boğa istemek.
bol-	: Olmak.
boturasa-	: Dişi deve erkek istemek.
bozar-	: Kırılaşmak, ağarmak, sararmak.
budaklan-	: Dallanmak, dal vermek.
buğursa-	: Dişi deve buğur istemek.
bur-	: 3. Sancılanmak.
burcala-	: Buram buram tüterek her tarafa koku yaymak.
burttar-	: 2. Buruşmak.
burul-	: Dönmek, bükölmek.
burtar-	: 2. Buruşmak.
butraş-	: Çok kuvvetlenip azgınlaşmak.
buzala-	: Buzağılamak, hayvan doğurmak.
bürü-	: Örtmek, setretmek, sarmak.
çaşaşa-	: Sarsılıp gevşemek, bağşamak.
çaparızlan-	: Güç, karışık bir hale gelmek.
çapraş-	: Karmakarışık hale gelmek, karışmak.
çerer-	: (çeler-) (Göz) açılıp parlamak.
çepekleş-	: Çapraşık karışık bir hal almak.
çığırtlan-	: Çillenmek.
çıkraş-	: Fokurdamak.
çıldıra-	: Bir şey çıldır çıldır ses çıkarmak.
çınra-	: (çinre-) Çınlamak, çingırdamak, çingırdamak.
çohal-	: Çoğalmak.

çokraş-	: Çoğalmak, çoklaşmak.
çokra-	: Kaynamak, fokurdamak.
dam-	: (tam-) Damlamak, damla damla akmak.
darık-	: Daralmak, içi sıkılmak, müteessir olmak.
değın-	: Kavuşmak, nail olmak, vasıl olmak.
değzin-	: Devretmek, çevrilmek, dönmek, dolaşmak.
derci-	: Terler gibi olmak.
depser-	: (tepsir-) (Dudak, dil, yara, meyva hakkında) kuruyup buruşmak.
derci-	: Terler gibi olmak.
dillen-	: Dili açılmak, söylemeğe başlamak.
dincel-	: Rahat ve huzura kavuşmak.
dişen-	: Dişlenmek, dişçilenmek.
dolun-	: (tolun-) Bedir haline gelmek.
dol-	: Patlayacak hale gelmek.
domal-	: (tomal-) Yusuymru kabarmak, tümsek hale gelmek.
dormur-	: (tormur-) Domurcuklanmak.
dökük-	: Birden topluca inmek.
döle-	: Hayvan yavrulamak.
durul-	: (turul-) Durulaşmak, duru hale gelmek.
düğesi-	: İnek, tosun istemek.
düğlen-	: Düğümlemek.
düğmelen-	: Domurcuklanmak, domurmak.
düken-	: Tükenmek, bitmek.
düre-	: (düri-, düri-) Türemek peyda olmak, zuhura gelmek.
düş-	: 7. Şehit olmak, savaşta ölmek.
düt-	: Tütmek.
eğril-	: Birikmek, toplanmak.
ektilen-	: Tufeyli, asalak olmak.
enikle-	: Et yiyen hayvanlar, yavrulamak.
epri-	: Dağılıp ayrılacak hale gelmek.
erse-	: Er istemek.
esil-	: (isil-) Eksilmek.

eskil-	: Eskileşmek.
eyleksi-	: Eylek haline gelmek, göl bataklık haline gelmek.
eymen-	: Tevahhüş etmek, çekinmek, korkmak, endişe etmek.
fan-	: Ufanmak, kırılmak.
faşırda-	: Faş! sesi çıkarmak.
geñi-	: (geñ, giñel-, giñ-, giñi-) Genişlemek.
genik-	: Gevşemek, genişlemek.
gıjıl-	: Gıcırdamak.
gici-	: Kaşınmak.
giciş-	: Gidişmek, kaşınmak.
göç-	: İrtihal etmek, ölmek.
göger-	: Morarmak, yeşermek, mavileşmek, bitki yapraklanmak.
göyün-	: (göynü-) Yanmak.
göynül-	: (göynü-) Ham meyve olgunlaşmak.
gücel-	: Güçleşmek, zorlaşmak.
gücün-	: Kendisine güç gelmek, güçlük duymak.
güçlen-	: Kuvvet bulmak.
güldüre-	: Güldürdemek.
güre-	: Dişi tay, aygır istemek.
gürel-	: Azgınlaşmak, zıpırlaşmak.
güvülde-	: Gürüldemek.
hamla-	: Hayvan, uzun süre boş durmak yüzünden idmanını kaybetmek.
havak-	: Azmak, şiddetlenmek.
hırçınlan-	: Aksilenmek, hırçınlaşmak.
ıçgır-	: Alçalmak.
ılı-	: Hafif ısınmak.
ırış-	: 1. Yorulmak, bunalmak, bayılacak hale gelmek. 2. Çalım satmak, kurulmak, öğünmek.
ışı-	: 1. Işık vermek, ışığını göstermek, parıldamak. 2. Aydınlanmak.
iğle-	: (iyle-) Hastalanmak, hastalık getirmek.
ilik-	: Su durgun hale gelmek.
iñre-	: Çınlamak, ses vermek.

kabar-	: Büyümek, şiddetlenmek.
kağşa-	: (kahşa-) Bir şeyin parçaları gevşeyip dağılacak hale gelmek.
kalakla-	: Dalgalanmak.
kalıñur-	: (kalıñur-) Kalınlaşmak, irileşmek.
kakırca-	: Yağ ve ceviz içi bozulup acımak.
kanık-	: 1. Kanlanmak, kandan kızarmak. 2. Kana susamak, kan dökmeğe susamak.
karañu-	: Karanlık çökmek, karanlık hale gelmek.
karal-	: Kararmak.
karı-	: İhtiyarlamak, yaşlanmak.
karınla-	: Karınlanmak, karnı büyümek.
katı-	: Katılaşmak, sertleşmek.
kavla-	: Tüyü dökülmek, derisi ve kabuğu soyulmak.
kavlan-	: Tüy, deri, kabuk değiştirmek, kavlamak.
kaynan-	: Kaynatılmak, kaynamak.
kırcıldan-	: Gıcırdamak.
kırçıl-da-	: Gıcırdamak.
kırıl-	: Helâk olmak, telef olmak, ölmek.
kiçil-	: Küçülmek.
kocal-	: Kocamak, ihtiyarlamak.
koh-	: Kokmak.
kohşa-	: Metanetini kaybetmek, bozulmak.
kop-	: 2. Meydana çıkmak, zuhur etmek, neş'et etmek, çıkmak.
körel-	: Körleşmek, sönmeğe yüz tutmak, eski şenliğini kaybetmek.
kösni-	: (kösni-) Dişi hayvan, erkek, istemek.
köçekle-	: Deve yavrulamak.
köp-	: Şişmek.
kulunla-	: Kısırak yavrulamak.
kunla-	: Doğurmak.
kuzla-	: Doğurmak.
kündel-	: Küntleşmek, körleşmek.
küngülen-	: Kamaşmak.

- küre-** : (kürük-) Dişi hayvan erkek istemek.
- kütül-** : Kütleşmek.
- nefelen-** : Canlanmak, kuvvet bulmak.
- obrul-** : Çökmek, oyulmak, çukurlaşmak; yerinden oynamak, sarsılmak.
- oğulduruklan-**: Bitkinin dibinden filiz sürmek, bitki filizlenmek.
- ol-** : 2. Yaradılmak, vücut bulmak.
- oñ-** : (-mağ) İyileşmek, şifa, salâh bulmak, uygun olmak, uygun gelmek, iflâh olmak, feyz ve bereket bulmak, düzelmek.
- oñul-** : Şifa bulmak, iyileşmek, yara kapanmak, iltiyam bulmak.
- otuk-** : Yavru, otlayacak çağa gelmek, ot yemeye başlamak.
- otur-** : Sakinleşmek, sükûnet bulmak.
- öğlen-** : Kendine gelmek, akli başına gelmek, aklını başına toplamak, akıllanmak.
- öllен-** : Nemlenmek, ıslanmak.
- ölezi-** : Ölecek, sönecek hale gelmek, zayıflamak, kuvvetini kaybetmek.
- ölü-** : Islanmak.
- öş-** : Yatışmak, sükûnet bulmak.
- özdeklen-** : Gövdelenmek.
- özlen-** : Özleşmek, öz hale gelmek, koyulaşmak.
- pirel-** : İhtiyarlamak.
- posal-** : Posalaşmak, (meyva) çürümek.
- puğursa-** : Dişi deve, erkek istemek.
- sağal-** : Hastalıktan kurtulmak şifa bulmak, iyileşmek.
- sağıl-** : İplik gibi uzayıp gitmek.
- saral-** : Sararmak.
- sarplan-** : Doğumda güçlük çekmek.
- sataş-** : 1. Hoşlanılmayan bir şeyle karşılaşmak, istenmeyen bir hale uğramak, düçar olmak. 2. Rastlamak, tesadüf etmek.
- savruk-** : Yayılmak, dağılmak.
- sayırda-** : Şarıldamak.
- seğri-** : (sekri-) 1. Titremek, tiril tiril titremek. 2. Sıçramak. 3. Hücum etmek, üşüşmek.

selgi-	: Gevşemek.
semir-	: Semirmek, tavlanmak, şişmanlamak.
semzi-	: Semizleşmek, tavlanmak, semirmek.
sepiş-	: (sepüş-) 1.Serpilmek. 2.Yayılmak, dağılmak, bulaşmak, sirayet etmek.
sığ-	: Yakışmak, uymak.
sıkal-	: Sıklaşmak, kesafet peyda etmek.
sıknaş-	: Kesafet peyda etmek.
sıkniş-	: Sıkışmak.
sıvıklaş-	: Mavi haline gelmek.
sifirse-	: Eтли ve yağlı yiyeceğe karşı iştihayı duymak.
siñ-	: 1. Hazmolunmak, vücuda mal olmak. 3. Hoşa gitmek, içine sinmek.
sivrer-	: Sivrilme (?).
soğul-	: (soğal-) 1. Suyu çekilmek, kaynağı kaybolmak veya kurumak, feri gitmek, solmak, nuru sönmek. 2. Darlaşıp, çukurlaşmak.
sokulda-	: Zonklamak.
soñla-	: Sona erişmek, nihayet bulmak.
sovu-	: Soğumak.
soyak-	: Aslına erişmek, dönmek.
sövel-	: (söğel-) Sivrilme, sipsivri meydana durmak.
söyün-	: (söğün-) Sönmek, parlaklığı gitmek.
susal-	: Susamak.
sün-	: Uzamak, uzanmak.
süñüklen-	: Kemik gibi sertleşmek.
sürül-	: Devam etmek, sürülüp gitmek.
şakılda-	: Şakırdamak.
şorla-	: (şorulda-) Şorul şorul, şarıl şarıl akmak, çok ve dolu akmak.
şenlen-	: (şenel-) 1. Sevinmek, keyiflenmek, neşelenmek. 2. Meskûn ve ma'mur gelmek.
şıla-	: Işıldamak.
uğra-	: 1. Tesadüf etmek, raslamak, rast gelmek. 2. Karşılaşıp geçmek, uzaklaşmak.
uğun-	: (uvun-) Bayılacak hale gelmek, bayılmak, akli başından gitmek.

ulal-	: Büyümek, yetişmek, yaşlanmak.
usuk-	: Akli erecek hale gelmek.
uyak-	: (uyağ-, uyah-) Gurub etmek, yıldız batmak.
uyan-	: (oyan-) Işık parlamak, yanmak.
uşan-	: Kırılmak, parçalanmak, ufanmak, dağılmak, kopmak, toz haline gelmek.
uyuşun-	: Uygun gelmek.
uzan-	: Uzun sürmek, uzamak.
ürük-	: Çıban sıçrayıp çoğalmak.
üs-	: Yetişip büyüme.
talazlan-	: (talaslan-) Dalgalanmak.
taral-	: İçi sıkılmak, patlayacak hale gelmek.
targa-	: (darga-) Zail olmak, dağılmak, uzaklaşmak.
tebsol-	: Yatışmak, sükûnet bulmak.
tirken-	: Tekerrür etmek, arka arkaya gelmek.
tohta-	: İhtiyarlamak.
tomur-	: Şişip kabarmak.
toz-	: Toz halinde savrulmak, tozu savrulmak, toz gibi savrulmak.
tozaklan-	: Tozaklı hale gelmek.
turuş-	: Dürüşmek.
tutuklaş-	: Tutuşmak.
tüle-	: Tüy değiştirmek.
tülen-	: Tüylenecek.
tüm-	: Yumrulanmak, kabarmak.
türe-	: Peydâ olmak.
tüz-	: Sinmek, (içine) işlemek.
ufan-	: Parçalanmak, ufalanmak.
ulaş-	: 2. Birleşmek, birleşip yapışmak, iltisak etmek, erişmek, lâhik olmak.
var-	: 1. Geçmek, maziye karışmak. 3. Yok olmak, zail olmak.
yada-	: Muztarip, muazzep olmak.
yağadılan-	: Yağlı, kirli hale gelmek.
yahış-	: Yakışmak.

- yahtulan-** : Nurlanmak.
- yalabı** : (yalabu-) Parlamak, parıldamak, lemeân etmek.
- yaldıra-** : Parlamak.
- yalık-** : (yalakı-) Dişi köpek ve kedi erkek istemek, erkek isteyen dişi erkeğin etrafında dolaşmak.
- yalınlan-** : Parlamak, ışıldamak, ışık saçmak, alevlenmek.
- yancıl-** : Ezilip yapışmak, yassılmak, ezilip yassılmak.
- yankulan-** : (yangılan-) Aksisada çıkarmak, ses aksetmek.
- yapış-** : Bulaşmak, kirli bir şey sürülmek.
- yara-** : 1. Mümkün olmak, imkan elvermek. 2. Uygun düşmek, elverişli olmak, caiz olmak. 3. Yakışmak, lâyük olmak.
- yaraş-** : Yakışmak, muvafık gelmek, uygun düşmek, lâyük ve münasip olmak.
- yaşar-** : Yeşermek.
- yarıl-** : Delinmek, yırtılmak.
- yastıl-** : Yassılmak, yassılaşmak, eğilmek.
- yavun-**: Kaybolmak.
- yayın-** : Dağılmak, yayılmak.
- yayla-** : (yazla-) 3. Bahar olmak.
- yelebi-** : (yilebi-) Rüzgâr tesiriyle sallanmak, dalgalanmak.
- yenne-** : (yinne-) Doğuracak hayvanın memelerine süt gelmek.
- yepri-** : Eskimek, yıpranmak, fersudeleşmek.
- yet-** : 1. Yetişmek, erişmek, vasıl olmak, ulaşmak. 2. Olgunlaşmak.
- yetil-** : Büyümek, yetişmek, kemâle ermek.
- yetin-** : Erişmek, yetişmek.
- yetiş-** : Arız olmak.
- yeyni-** : Hafifleşmek.
- yeynil-** : Hafiflemek.
- yıldıra-** : (yaldıra-) Parıldamak.
- yılla-** : Üstünden bir yıl geçmek.
- yin-** : (yiyil-) Çürümek, aşınmak.
- yit-** : Kaybolmak, yok olmak, zayi olmak.
- yiye-** : (yiy-) Kokmak, teaffün etmek.

yoğal-	: (yoğul-) Yok olmak, kaybolmak, mahvolmak.
yoğunla-	: Kalınlaşmak.
yoğunlan-	: Kalınlaşmak.
yokal-	: Yok olmak.
yoşu-	: Yıpranmak, yorulmak, zaif düşmek, kuvvetini kaybetmek.
yufkal-	: Zayıflamak, incelmek.
yumrar-	: (yumar-) Yuvarlaklaşmak, yumrulaşmak.
yumrul-	: 1. Yamılmak, yamrı yumru olmak. 2. Tümsemek.
yumşan-	: Yumşamak, hilim ve mülâyemet kesbetmek.
yumul-	: 1. Kapanmak, büzülmek. 2. Üstüne kapanmak, üstüne düşmek. 3. Toplanmak, bir araya gelmek, yığılmak.
yüreklen-	: Cesaretlenmek.

2. Etkileniş Bildirenler

İnsan ve dış etkilemelerin sebebi sonucu olanlar.

a) Geçici Olanlar

İnsan ve dış etkilemelerin sebebi ve sonucu olan etkilenmenin tesirinin kısa süreli olması söz konusu olan fiiller.

acı-	: Eziyet görmek, canı yanmak.
ar-	: Yorulmak, yorgun düşmek.
argur-	: (argır-) 1. Yorulmak, zayıflamak.
arı-	: Yorulmak, zayıflamak.
avın-	: Avunmak, teselli bulmak.
bunlan-	: Bunalmak.
bayıl-	: Telaşa düşmek, endişe etmek, üzülme.
bilen-	: Her tarafı bulaşmak.
burtar-	: 1. Yüzünü buruşturmak.
baş-	: Öfkelenmek, kızmak.

buşurğa-	: 1. Kızmak, öfkelenmek. 2. Sıkılmak, canı sıkılmak.
buy-	: İnsan ve hayvan soğuktan donmak.
büdür-	: Sendelemek.
çımkiş-	: Ürpermek.
çimşiş-	: Ürpermek, titremek.
dalbın-	: Helecanlanmak, çırpınmak.
dañla-	: (tañla-) 1. Taaccüp itmek, şaşırmaq, garip bulmaq.
dañlat-	: (tañlat-) Hayrete düşmek.
darlıgan-	: (darılğan-)1.Muztarip olmak, kederlenmek, bunalmaq. 2.Nefret etmek.
darsık-	: Daralmak, sıkılmak, sıkışmak, bunalmaq.
debi-	: Yıkılacakmış gibi tökezleyerek yürümek.
değ-	: Düşmek, yakışmak.
diken-	: Gücenmek.
ditre-	: Titremek.
ditsin-	: (titsin-) Titsinmek.
doluk-	: (Göz) Yaşla dolmak, ağlayacak hale gelmek.
duncuk-	: (cuncuk-) Havasızlıktan bunalmaq.
dursun-	: Korkmak, duraklamak.
dut-	: 6. Bir hayvan çiftleştiği erkekten yüklü kalmak.
düş-	: 2. Mağlup olmak.
efilde-	: Titremek.
elik-	: 1. Bunalmaq, bîzar olmak. 2. Utanmaq, sıkılmak, mahzun olmak. 3. İhtiraz etmek, çekinmek.
emen-	: Zahmet çekmek, emek çekmek.
endik-	: Şaşalamak, acemilik göstermek, şaşırmaq, mütehayyir olmak; tevahhüz etmek.
eñşeş-	: Hazin hazin, içini çekerek ağlamak.
esir-	: (esri-) 1. Sarhoş olmak, aklını kaybetmek, delirmek. 2. Azgınlaşmak, sertleşmek, çok kızmak.
farı-	: Yorulmaq, zaif düşmek, usanmaq, vaz geçmek.
güledüş-	: Hemen gülmeğe başlamak.
gülerlen-	: Gülümsemek.

gölümsün-	: (gülipsin-) Gülümsemek, tebessüm etmek.
ırgalan-	: (ırgan-) Sallanmak, kıvıldanmak, hiramân olmak.
inci-	: 1. İncinmek. 2. Zahmet çekmek, yorulmak.
irkil-	: 1. Birikmek, toplanmak, yığılmak. 2. Çekinmek, tereddüt etmek, duraklamak.
kakı-	: (kahı-) 1. Öfkelenmek, kızmak. 2. İtiraz etmek, karşı gelmek.
kakırlan-	: Hiddetlenmek, öfkelenmek.
karar-	: Canı sıkılmak, kederlenmek.
karık-	: (karkır-) Fazla ışıktan göz yorulup iyi görememek.
kargış-	: Hayrete düşmek.
kaş-	: Kaçmak.
kaygur-	: Kaygulanmak, esef etmek, üzülmek, müteessir olmak.
kayp-	: Kaymak.
kayulan-	: Kaygılanmak, tasalanmak.
kılcat-	: Korkmak, ürkmek, çekinmek.
kız-	: 1. Isınmak. 2. Kızarmak.
kocun-	: Çekinmek, ihtiraz etmek, korkmak.
korh-	: Korkmak.
ocun-	: Korkmak, çekinmek.
öcük-	: Utanmak.
ödük-	: Korkmak.
öykelen-	: Öfkelenmek.
seksen-	: Ürpermek, birdenbire ürüp sıçramak.
sendere-	: (sendire-) Sendelemek, sarsılmak.
sınık-	: 1. Bozulmak, yenilmek, münhezim olmak, inkisara uğramak. 2. Kederlenmek, mihnet çekmek. 3. Korkup kaçmak.
sirkelen-	: 2. Yayık çalkalanırken yoğurt köpürüp domur domur olmak.
sovuklan-	: Serinlemek.
şaş-	: Kaybetmek, şaşırarak.
tayın-	: (tayrın-) Kaymak, sürçmek.
tizlen-	: Hiddetlenmek.
toluk-	: Dolukmak.

- tökez-** : Sürçmek, yürürken ayak bir şeye takılıp düşer gibi olmak.
- uçun-** : Korkudan sararmak, rengi uçmak.
- umarlan-** : Umutlanmak, ümide düşmek.
- utal-** : Utanmak (?).
- uttur-** : Kumarda kaybettirmek.
- utuz-** : (ütüz-) Yutulmak, oyunda kaybetmek.
- uyal-** : Utanmak, çekinmek.
- üğrün-**: Irgalanmak, sallanmak.
- ülper-** : Ürpermek.
- üşen-** : 1. Üzülmek, sıkılmak, rahatı kaçmak, tedirgin olmak, fütür getirmek.
- yacan-** : Çekinmek, kaçınmak, imtina etmek, ihtiraz etmek, sakınmak.
- yağmurlan-** : Mütana'im olmak.
- yavuzlan-** : Kızmak, azgınlaşmak.
- yerin-** : Kederlenmek, üzülmek, mahzun olmak, tasalanmak.
- yılık-** : (yalık-) Eğilmek, kaymak, meyletmek, inhiraf etmek.
- yorşu-** : Yorgun düşmek.
- yuvan-**: Müteselli olmak, gönül rahat etmek, avunmak.
- zarıncı-** : Zarı zarı ağlayıp inlemek, feryad ü figan etmek, ağlayıp sızlamak, yana yakıla ağlamak.

b) Kalıcı olanlar

İnsan ve dış etkilemelerin sebebi ve sonucu olan etkilenmenin tesirinin uzun süreli veya kalıcı olması sözkonusudur.

- adan-** : Ad almak, ad takınmak.
- adlan-** : Şöhret kazanmak, nam almak.
- ağsa-** : (ahsa-) Aksamak, topallamak.
- arıkla-** : (arukla-) Zayıflamak.
- arıl-** : 1. Zayıflamak, âciz kalmak. 2. Temizlenmek.
- aşihla-** : (âşıkla-) Aşık olmak, sevdalanmak, sevda bağlamak.
- başık-** : 1. Yaralanmak. 2. Yara baş tutmak.
- bertin-**: Burkulup, incinmek.

büklü-	: Bükülmek, kıvrılmak.
delür-	: Delirmek, tecennün etmek.
diñlen-	: Bir dini kabul etmek.
dokan-	: Dokunmak.
düş-	: 11. Yıkılmak. 12. Aciz çaresiz kalmak, sefil olmak.
git-	: 3. Kaybolmak.
sapıl-	: Kapılmak (güzelliğine kapılmak).
taşırğa-	: (taşırka-) Ayak yalın olarak yürümekten yara bere içinde kalmak, aşınmak.
yanan-	: (At) Rejim ve idmanla karnı çekilip incelmek.
yardımlan-	: Yardımını görmek faydalanmak.
yarı-	: (yarcı-) Yardım görmek, Allah'ın lütuf ve inayetine nail olmak, onmak, kemal bulmak.
yemele-	: Topallamak, hafifçe aksamak.
yl-	: Çekilmek, uzaklaşmak.
yiğren-	: İğrenmek, nefret etmek.
yoğrul-	: Mezcolmak, imtizaç etmek.
yükür-	: 1. Yüklü hale gelmek, gebe kalmak.

3. Etkileyiş (Etkileme) Bildirenler

Fiilden etkilenen kişi veya şeyler vardır. Fiilden etkilenen kişi veya şeylerde gözle görülebilecek fiziki değişiklikler olur.

aç-	: 1. Açmak. 2. Parlatmak, perdahlanmak. 3. Fethetmek, zaptetmek. 4. Uzağa sürmek. 5. Yakmak. 6. Açığa vurmak, meydana koymak.
ağaçta-	: Sopa ile dövmek.
ağder-	: Ağtarmak.
alğıt-	: Savutmak.
ahtar-	: Aktarmak.
akdar-	: Aktarmak.
aktar-	: 1. Yere sermek, devirmek, altetmek, yenmek. 2. Altını üstüne getirmek.

altunla-	: Altınla işlemek, yaldızlamak.
arala-	: 1. Ayırdetmek, ayırmak.
argur-	: (argır-) 2. Yormak, zayıflatmak.
arışlan-	: Bez dokunmak üzere iplik tezgâha çekmek.
arıtla-	: Ayıklamak, temizlemek.
aşa-	: Yenmek, mağlûb etmek, alt etmek.
ayakla-	: Çiğnemek, ayak altına almak.
ayaklan-	: 1. Ayak ile çiğnemek.
ayırtla-	: 1. Seçmek, ayırıp çıkarmak. 3. Ayıklamak, temizlemek.
balçıkla-	: Sıvamak.
bas-	: 5. Atmak, savurmak, yağdırmak.
bavla-	: Zorlamak, zorla açmak.
beze-	: Süslemek, tezyin etmek, donatmak.
biç-	: Kesmek, kökünü kazımak.
boğuzla-	: Boğazlamak (kesmek).
boyandır-	: Boyamak.
boşta-	: 2. Boşaltmak.
bula-	: 1. Karıştırmak. 2. Bulandırmak.
bur-	: 1. Bükmek, sarmak. 2. Çevirmek, yöneltmek.
burk-	: Bükmek.
burna-	: Uç yapmak, uç koymak.
bügen-	: Önünü engel ile tutarak suyu yükseltmek.
büklüt-	: Bükmek, oylamak.
büz-	: Burmak.
çal-	: 1. Katmak, karıştırmak. 2. Sürmek, sürüşürmek, tılâ etmek. 3. Kesmek üzere sürmek, kesmek. 4. Vurmak, çarpmak, atmak.
çap-	: 1. Yağma, çapul etmek, saldırmak, atılmak, vurmak, hücum etmek.
çarp-	: Sıvamak, sürmek, bulaştırmak.
çemre-	: Kolu, paçayı, eteği kıvrıp sıvamak.
çendele-	: Ufak ufak doğramak.
çent-	: Kertmek, doğramak.
çererübak-	: Çerez yemek.

çereslen-	: Çerez yemek.
çerikle-	: Gübrelemek.
çeyne-	: Çiğnemek.
çez-	: Çözmek, açmak.
çınakla-	: (çaynakla-, çırnakla) Tırmalamak.
çırp-	: Kesmek.
çiğle-	: Çiğnemek.
çimdile-	: Çimdiklemek.
çış-	: Çözmek.
çiti-	: Dikmek, iliştmek.
dala-	: (tala-) Isırmak, yaralamak, sokmak.
dañla-	: (tañla-) 2. Şaşırtmak.
değşür-	: (değşir-) Değştirmek, değşmek.
der-	: Toplamak, biriktirmek.
derge-	: (dirge-) Toplamak, biraraya getirmek.
deriştir-	: Dermek, toplamak.
derne-	: Dermek, toplamak, derlemek.
dil-	: Yarmak.
dişe-	: Değirmen taşına diş açmak.
dişle-	: Yemek, ısırarak.
doku-	: 1. Vurmak, birbirine geçirmek. 2. Çakmak, kakmak.
donat-	: (tonat-) Süslemek, giydirip kuşatmak.
döğ-	: 1. Ezmek. 2. Topa tutmak, bombardıman etmek. 3. Basmak, baskın yapmak.
dök-	: 2. Sarfetmek, harcamak.
düğ-	: Düğümlenmek, bağlamak, bükme, burmak.
düğmele-	: Toplamak, bir araya getirmek.
dür-	: 1. Bükme, katlamak, topar haline getirmek. 2. Toplamak, devşirmek. 3. Buruşturmak.
düz-	: 1. Dizmek, ipliğe geçirmek. 2. Yapmak, meydana getirmek, tertip, tanzim etmek.
düzet-	: 3. Yapmak, inşa etmek.

düzel-	: Yapmak, imal etmek.
ek-	: 1. Tohum atmak. 2. Dökmek, saçmak, serpiştirmek.
ene-	: (ine-) Hayvanın hayalarını çıkarmak.
eş-	: Kazmak.
evs-	: Hububat, yabancı maddelerden temizlemek için bir kap içinde silkerek savurmak.
eyle-	: 1. Yapmak, inşa etmek, imâl etmek. 2. Yapmak.
fat-	: Ufatmak, kırmak, parçalamak.
ged-	: Kertmek, diş diş, gedik gedik yapmak.
getür-	: 2. Tercüme etmek, çevirmek.
gev-	: Ağızda çiğnemek, gevelemek, geviş getirmek.
gevşe-	: Geviş getirmek.
givir-	: 2. Ekleme, katlamak.
göyündür-	: (göydür-) Yakmak.
göze-	: Yırtığı ve deliği örerek kapatmak.
gözerle-	: İri gözlü kalburdan geçirmek.
gücürget-	: Zahmet vermek.
helekle-	: Helâk etmek.
hil'atle-	: Hil'at geydirmek.
ihar-	: İhtirmek, deveyi oturtmak, çökertmek.
ır-	: 1. Ayırmak, cüda kılmak.
ırk-	: Biriktirmek, yığmak.
işkille-	: Şüpheye düşürmek, şüphe vermek.
işle-	: 2. İmâl etmek, yapmak.
kahala-	: Gağalamak.
kahla-	: Kurutmak, kadit haline getirmek.
kak-	: (kah-) 1. Çalmak, vurmak, itmek. 2. Çakmak, saplamak.
kakla-	: 1. Pastırma yapmak. 2. Kurutmak.
kama-	: Çivilemek, perçinlemek, çakmak.
kañır-	: (kağır-) Ayırırçasına bükme.
kapla-	: Muhasara etmek, sarmak.
kapsa-	: Kaplamak.

- kar-** : Karıştırmak, birleştirmek, meczetmek.
- karala-** : 2. Lekelemek, karalamak.
- karakla-** : Yağma etmek.
- karsala-** : Yakmak, kavurmak.
- kaz-** : Nakşetmek, oyarak yazmak.
- kazı-** : 1. Tırmalamak, tahriş etmek. 2. Tıraş etmek. 3. Kazmak.
- kek-** : Gağalamak.
- kılıçla-** : Kılıçla vurmak, kesmek, kılıçtan geçirmek.
- kına-** : 3. Ta'ciz etmek, hırpalamak.
- kır-** : Öldürmek, yok etmek, imha etmek, tenkil etmek.
- kırk-** : Kırpmak.
- kırtar-** : Karıştırmak, çatmak.
- kıvrat-**: Bükmek.
- kopar-** : 4. Meydana getirmek, peyda etmek, ihdas etmek, ortaya çıkarmak. 5. Söküp çıkarmak.
- köpü-** : Hırka ve yorgan gibi şeyleri aralıklı dikmek.
- kuytula-** : Kuyu açarak içine bir şey koymak.
- kürü-** : Kürek gibi bir şeyle atmak.
- loğla-** : Loğ taşını, pekiştirilecek toprak üzerinde yuvarlayarak gezdirmek.
- marasla-** : Düzlemek, parlatmak.
- mısmılla-** : Temizlemek.
- ob-** : (op-) Somurup yutmak.
- okla-** : (ohla-) Ok ile vurmak.
- orta-** : (örte-) Yakmak.
- otar-** : Hayvanı yaymak, otlatmak, doyurmak.
- otla-** : (otala-) 1. İlaçlamak, ilaç yapmak, tedavi etmek. 2. Zehirlemek.
- öğret-** : Alıştırmak.
- ökçele-** : Ökçe ile tepmek, vurmak.
- ölçer-** : 1. Ateşi parlatmak için karıştırmak, ışığı çoğaltmak için fitil kaldırmak. 2. Kışkırmak, ayaklandırmak.
- ölle-** : Tavlamak, ıslatmak.

saçula-	: Bir nesne üzerine saçı saçmak, öteberi serpmek.
sancıl-	: 1. Batmak, saptamak. 2. ... ile kesilmek.
sark-	: 2. Sarkıntılık etmek, tecavüz etmek.
sepdür-	: Serpmek.
sepile-	: (sepi-) Deriyi tabaklamak.
sı-	: 1. Kırmak. 2. Bozmak, nakz etmek. 3. Yenmek, mağlûb etmek, tenkil etmek.
sır-	: Sağlamca dikmek.
sır-	: Isırmak.
sırıt-	: Dikmek.
sıyirt-	: Tarlalarda suyun düzgün akması için toprağı sıyırarak suya yol açmak.
siñ-	: Nüfuz etmek, tesir etmek, yerleşmek.
siñirle-	: Hareket edemez hale koymak için vurup ayak sinirini kesmek.
soy-	: Yüzmek.
sömür-	: (sümür-) Bir şey bırakmamak üzere yemek veya içmek, iştiha ile yemek.
suvar-	: (sıvar-) Sulamak, su vermek.
şulalla-	: (şuvalla-) Dikişi iri dikmek, iri dikiş dikmek.
süğüle-	: Kargılamak, sürgülemek.
sümsükle-	: Yumruklamak.
sür-	: Karıştırmak, katmak, ilave etmek.
süs-	: Sivri bir şeyle dürtmek, hayvanın boynuzu ile vurmak, boynuzlamak.
tabancala-	: Tokatlamak.
tabanla-	: Ayakla çiğnemek.
tımarla-	: 1. Çocuğa veya hastaya ihtimam göstermek. 2. Yarayı pansuman etmek.
tırkazla-	: Kapıyı tırkaz ile kapayıp pekitmek.
toku-	: Dokumak.
tonat-	: Donatmak.
tüket-	: Tüketmek, bitirmek.
ufakla-	: Ufaltmak.

ufat-	: Kırmak, parçalamak.
ula-	: Ekleme, katma, ulaştırmak.
uñar-	: Oñarmak.
ur-	: 1. Vurmak, çarpmak. 2. Vurmak, baskın yapmak, gasb ve yağma etmek. 4. Giydirmek, giyinmek, takmak. 6. Sokmak, batırmak, delmek, yaralanmak. 9. Sürmek. 10. Tesir etmek.
uşat-	: (uşalt-, usandır-) Ufaltmak, parçalamak.
üt-	: Taze buğday veya nohutu kabuğu ile alevli ateşe atarak kebab etmek, kıllarını yakmak için alevden geçirmek.
üz-	: 1. Koparmak, kırmak, kesmek, bozmak, ayırmak, uzaklaştırmak. 2. Yüzmek.
vur-	: Yapıştırmak.
yah-	: Yakmak.
yancı-	: (yenc-) Yasıltmak, yapıştırmak, çekip sıkıştırmak.
yap-	: (yapa-) Kapamak, kapatmak, seddetmek, örtmek.
yar-	: 2. Kazmak, oymak, delmek. 3. Ayırmak, birbirinden uzaklaştırmak.
yas-	: 1. Yayın kirişini gevşetmek. 2. Yassılmak, düz hale getirmek.
yasa-	: 1. Tertip, tanzim, tasmin etmek, kurmak, hazırlamak. 2. Yığmak, tahşit etmek. 3. Yamyassı yatırmak, yere sermek, yaymak.
yaş-	: Örtmek, kapamak, gizlemek.
yavşur-	: Yapıştırmak, yamamak, intibak ettirmek.
yay-	: 1. Yağınđı çıkarmak için yoğurdu yayıkla çalkalamak. 2. Tahrik etmek, dağıtmak, perişan etmek.
yay-	: Yıkamak.
yaz-	: 1. Nakşetmek, resmetmek, süsleyip bezemek. 2. Dağıtmak, yaymak, açmak.
yemeklen-	: Yemek yemek.
yemle-	: Yem yedirmek.
yırt-	: Parçalamak.
yir-	: (yır-) Yırtmak, azacık yırtmak.
yoka-	: (yoha-) 2. Yok etmek.
yon-	: 1. Yontmak, tıraş etmek. 2. Silmek, yok etmek.

yorult-	: (yorult-)
yukur-	: Yuğurmak.
yum-	: 1. Kapamak. 2. Üstüne koymak, örtmek, üstüne kapamak.
yun-	: Yıkamak.
yuvala-	: Yuva yapmak.
yülü-	: Tıraş etmek, saç ve sakalı kazımak, dökmek.
yıh-	: Yıkamak.
yünle-	: Tüy takmak.

4. Yapış Bildirenler

Fiilden etkilenen kişi veya şeylerde gözle görülebilecek fiziki herhangi bir değişim olmaz. Geçişli fiiller "yapış" bildirebildiği gibi, geçişsiz fiiller de bildirebilmektedir.

açıkla-	: Meydana çıkarmak, açık hale getirmek.
ad-	: Basmak, adım atmak.
ada-	: 1. Ad vermek.
adameıllan-	: Adam gibi görünmek, adamlık taslamak.
adımla-	: Yürümek.
adla-	: Ad vermek, adlandırmak.
ağ-	: 1. Çıkmak, yükselmek. 2. Aşağı inmek, ağır gelip aşağı meyletmek.
ağır-	: Anırmak, haykırmak.
ağırla-	: Tazim, tevkir etmek, hürmet ve itibar göstermek.
ağna-	: 1. Debelenmek, yatıp yuvarlanmak. 2. Bolluk içinde rahat yaşamak.
ağsır-	: (ahser-) Ahsırmak.
ahır-	: Tükürmek, tükrük atmak.
ahsır-	: (ahsur-) Aksırmak.
ak-	: 1. Meyletmek. 2. Sıyrılıp çıkmak.
al-	: 2. Ele geçirmek, yakalamak.

alçakla-	: Tahkir etmek.
alda-	: Aldatmak, kandırmak, oyun etmek.
alukla-	: Hayvanın sırtına çul, palan, semer gibi şeyler koymak.
andla-	: And içirmek, yemin ettirmek.
añlarlan-	: Anlar hale gelmek, anlar gibi görünmek.
añra-	: (iñra-, añran-, iñran-) Homurtulu ses çıkarmak, haykırmak, kükremek.
anukla-	: Hazırlamak.
apar-	: Alıp götürmek, götürmek.
apıla-	: Okşamak, gönlünü hoş etmek.
ara-	: Yoklamak, tetkik etmek.
arala-	: 2. Terketmek, bırakmak, atlamak. 3. Arasında görünmek, bulunmak, dolaşmak.
artukla-	: Üstün kılmak, üstün tutmak, tafdil etmek.
arıla-	: Temize çıkarmak.
art-	: Yükleme.
artlaş-	: Ata binenin ardına binmek.
asar-	: (asra-) Muhafaza etmek, sakınmak, esirgemek, korumak.
assılan-	: Faydalanmak, istifade etmek, kâr etmek.
aş-	: 1. Taşmak. 2. Erkek hayvan dişisine binmek.
atlan-	: Ata binmek.
avıt-	: Avutmak.
avla-	: 1. Yakalamak, etrafını çevirmek.
avrıl-	: Bir şeyin üzerine kapanır gibi eyilmek.
avuçta-	: Avuç ile tutmak, avuca almak.
aya-	: Saygı göstermek, saygı ile anmak.
ayıt-	: Söylemek, demek, anlatmak.
ayırtla-	: 1. Seçmek, ayırıp, çıkarmak. 2. Fasletmek, halletmek, ayırdetmek.
ayrılan-	: Ayrılmak.
bağda-	: Güreşte sarmaya almak, çelme takmak.
bağdala-	: Güreşte çelme takmak.
bağla-	: 1. Kapamak. 2. Durdurmak, alıkoymak, men etmek. 3. Sarmak. 4. Hasretmek, tahsis etmek, mütevakkıf olmak.

- bağmaklan-** : Boğmak denilen gerdanlık takınmak.
- balkır-** : Balgam çıkarmak.
- bañla-** : 1. Yüksek sesle bağırarak. 2. Ezan okumak. 3. Gürlemek.
- barkı-** : Bırakmak, salıvermek, sarkıtmak.
- bas-** : 1. Altıtmek, yenmek. 2. Bastırmak, kapatmak. 3. Teskin etmek. 4. Üstüne oturmak, altına almak.
- basın-** : Hakir görmek.
- başar-** : 1. İdare etmek. 2. Elde etmek, istediğini bulmak.
- başla-** : Başa geçmek, öne düşmek.
- becidle-** : 1. Sıkı, ciddi tutmak, sıkıştırmak. 2. Tâcil etmek.
- beğenmezlen-** : Beğenmezlik tavrı takınmak.
- beğir-** : Melemek.
- beğle-** : Emirliğe, beyliğe kabul etmek.
- bekle-** : 1. Saklamak, gizleşmek, kapalı tutmak. 2. Muhafaza etmek, korumak, esirgemek.
- bele-** : Kundaklamak.
- bellüle-** : Belli etmek, tayin etmek.
- beñle-** : Nişan koymak.
- benlen-** : Benlik taslamak, böbürlenmek.
- bırak-** : 1. Atmak, koymak. 2. Çıkarmak, salmak.
- bilmezlen-** : Bilmez gibi görünmek, tecahül etmek.
- birik-** : Birleşmek, bir araya gelmek, ittihat etmek.
- birle-** : Birliğini kabul etmek, şirk koşmak, tevhid.
- bisle-** : Beslemek.
- bitile-** : Bir kimsenin yanına mektup vermek.
- bolsı-** : Çok saymak, çok görmek.
- boşla-** : 1. Serbest bırakmak, kendi haline terk etmek.
- boyan-** : Erişmek, ulaşmak, uzanmak.
- boyla-** : 1. Boy ölçmek. 2. Boylu boyunca dalmak. 3. Sürekli olarak izlemek.
- bozla-** : Bağırarak, böğürmek.
- bulaş-** : 1. Karışmak, fenalaşmak. 2. Musallat olmak. 3. Çatmak, sataşmak, duçar olmak.

burak-	: Bırakmak.
buyur-	: 1. Emretmek. 2. Söylemek, demek.
büğ-	: Önünün tutup engel olmak.
bük-	: 1. Hareket etmek. 2. Oynamak, raks etmek.
büyükle-	: İkrâm etmek, saygı göstermek.
cabala-	: Caba olarak vermek, ihda etmek.
cayla-	: Ses yükselmek, bağırarak.
cazılan-	: Cadı haline gelmek.
cebele-	: Zırh geydirmek, techiz etmek.
cergelen-	: İnsan ve hayvanlar çepe çevre bir halka meydana getirmek.
cırıl-da-	: Cırcır çıkartmak.
civilde-	: Fısıldamak.
cüftlen-	: Eş edinmek, tezevvüç etmek.
cüstele-	: (custala-) Aramak, araştırmak, teftiş etmek.
çabalaklan-	: Çabalamak.
çağır-	: Bağırarak, haykırmak.
çağla-	: 1. Tahmin, takdir etmek, hesaplamak, tasarlamak. 2. Zamanını beklemek, bulmak.
çağna-	: Haykırmak, çığlık koparmak.
çak-	: 1. İyice anlatmak, bildirmek, tanıtmak, ifşa etmek. 2. Kovlamak, gamzetmek, jurnal etmek.
çaldıra-	: Hareket etmek, şakırdamak.
çalıklan-	: Haşarılık etmek.
çapın-	: Hızlı hareket etmek, atılmak, süratle koşmak.
çaşutla-	: Gözetlemek, gözetlettirmek, araya casus koyup halinden ve gözlerinden haber almak.
çataş-	: Sataşmak, çatışmak.
çek-	: 1. Yükseltmek. 2. Tartmak. 3. Dizmek, sıralamak (yemek). 4. Uzatmak.
çeliştir-	: Gevelemek.
çeñile-	: (çeñile-) Köpek acı acı bağırarak.
çepirdeklen-	: (çepürdeklen-) 1. Nazlanmak, şivekârlık etmek. 2. Sevinmek.

çerilen-	: Asker edinmek.
çevir-	: İdare etmek.
çevrin-	: 1. Etrafını dolaşmak. 2. Dönmek.
çevüklen-	: Acele etmek, titiz davranmak.
çey-	: 1. Geri dönmek, caymak. 2. Hoplamak, sıçramak.
çığır-	: 1. Bağırarak, haykırmak. 2. Davet etmek, çağırarak.
çığşas-	: (çığşes-) Çığış çığış sesi çıkarmak.
çih-	: Çıkmak.
çık-	: 1. Erişmek, müncer olmak. 2. Vazgeçmek.
çıkâr-	: Yükseltmek.
çıkış-	: Başa çıkmak.
çivilda-	: Fısıldamak.
çiftlen-	: Evlenmek, eş olarak almak.
çim-	: Suyu girmek, banyo yapmak.
çintir-	: Gizlice öğrenmeye çalışmak.
çirkinsi-	: Çirkin görmek, çirkin saymak.
çivilde-	: Civildemek.
çok-	: (çoh-) Toplanmak, üşüşmek, hücum etmek, çullanmak.
çöker-	: Çökertmek, çöktürmek, oturtmak.
dat-	: Tartmak.
dalabıt-	: Silkmek.
dalcın-	: Uğraşmak, çabalamak, yorulmak.
dalla-	: (talla-) Eli ile yukarı kaldırmak.
dan-	: (tan-) Danışmak, istişare etmek.
danış-	: (tanış-) Müşavere etmek.
dara-	: Her tarafı araştırmak, arayıp taramak.
darı-	: Musallat olmak, ârız olmak, talân etmek.
dart-	: 1. Çekmek. 2. Esirgemek, menetmek, alıkoymak.
dayan-	: Güvenmek, itimat etmek.
debert-	: Eşelemek, kurcalamak, araştırmak.
değir-	: (değür-) 1. Eriştirmek, yetiştirmek, ulaştırmak, duyurmak, bildirmek. 2. Dokundurmak, değirmek.

değrin-	: Dönmek, dolaşmak.
dehle-	: Dikkatle üzerinde durmak.
dekle-	: Denkleştirmek, yakıştırmak, uyuşturmak.
demürle-	: Demire urmak.
deñe-	: (diñe-) Dikkatle bakmak, gözetmek, intizar etmek.
dep-	: Hücum etmek, saldırmak, (atı) ileri sürmek.
devin-	: Hareket etmek, uğraşmak.
dımran-	: Tırmanmak.
dın-	: (tın-) Ses çıkarmak, söz söylemek.
dınma-	: (tınma-) Ses çıkarmamak, söylememek.
dışla-	: (tışla-) Kuşanılmış şeyi çıkarmak.
dik-	: Nasbetmek.
dile-	: Dilenmek.
dilkülen-	: Yaltaklanmak, tabasbus etmek.
dille-	: Bir kimse hakkında dedikodu yapmak, bir kimseyi çekiştirmek, zemmetmek.
dirgen-	: Dayanmak, istinat etmek.
dirneş-	: Derneşmek.
dokun-	: İsbet etmek, düşmek, karşı koymak, karşı durmak.
dolaş-	: (tolaş-) İlişmek, sataşmak.
döyme-	: (doyma-) Dayanamamak, tahammül edememek.
dök-	: 1. Bırakmak, terketmek, atmak.
döş-	: Toplamak.
döşe-	: 1. Yaygın halde vermek. 2. Sermek, yaymak, açmak.
duala-	: Dua etmek.
duldalan-	: İltica etmek, sığınmak, siper almak.
dulundur-	: Gözden kaybetmek.
dur-	: (tur-) 4. Karşı durmak, karşı koymak.
durundur-	: (turundur-) Durmasına vakit ve imkân bırakmak.
duşakla-	: Kösteklemek.
dut-	: 1. Sabit kılmak. 2. Farzetmek. 3. Yapmak, amel etmek. 4. Saklamak, muhafaza etmek, gizlemek. 5. İstilâ etmek, zaptetmek, kaplamak. 7.

Kapamak, şeddetmek. 8. Elde etmek. 9. Alıkoymak, gitmeğe bırakmamak, mâni olmak. 10. Kullanmak. 11. Saymak, addetmek, kabul etmek.

- dükenle-** : (düğenle-) Aramak, araştırmak, teftiş etmek, yoklamak.
- dümük-** : Bir işle meşgul olmak, ayalanmak.
- dümükdür-** : Bir işle meşgul olmak.
- düş-** : 1. Vâki olabilmek. 3. Müstevli olmak. 4. Üzerine yürümek, hücum etmek. 6. Konmak, inmek, meşgul olmak. 7. Şehit olmak, savaşta ölmek. 9. Girmek, kapanmak, sığınmak. 10. Atlamak, girmek.
- düşlen-** : Üzerine düşmek, fazlaca meşgul olmak.
- düzet-** : 1. Yoluna koymak, tanzim etmek, tertip etmek. 2. Düzeltmek, tesviye etmek. 4. Takmak.
- eğ-** : Meylettirmek, ikna etmek.
- eğirt-** : Muhasara etmek, etrafını kuşatmak, sarmak.
- eğle-** : 1. Geciktirmek, vakit geçirtmek. 2. Avutmak, oyalamak.
- eğsin-** : Temayül göstermek.
- ekze-** : 1. İstirkap etmek, kıskanmak, kendisine rakip saymak. 2. Mümasere elde etmek için çalışmak.
- elet-** : İletmek.
- emiş-** : Emmek.
- er-** : (ir-) 2. Erişmek, dokunmak, isabet etmek.
- erik-** : Kadın kocasından ayrılmak.
- erkenle-** : 1. Erkenden işe başlamak.
- erlen-** : 1. Er edinmek, koca olarak kabul etmek. 2. Erlik davasında bulunmak.
- esente-** : Veda etmek, vedalaşmak, esenlik dilemek.
- esirge-** : 1. Korumak, himaye etmek, sıyanet etmek. 2. Acımak, merhamet etmek.
- esle-** : Dinlemek, ısga etmek, kabul etmek, itaat etmek.
- esleme-** : 1. Dinlememek, aldirış etmemek, kulak asmamak.
- eşirgen-** : (işirgen-) Alışmak, kendine eş tutmak, arkadaşlık etmek.
- eşkerit-** : Açığa vurmak, belli etmek.
- evir-** : Çevirmek.

- evlen-** : Eş olarak almak, zevce ittihaz etmek.
- eyle-** : 3. Demek, buyurmak, söylemek.
- eylüklen-** : Menfaat göstermek, faydalanmak.
- fisilde-** : Fısıldamak.
- gecirgen-** : Geç bulmak, geç görmek, gecikmiş saymak.
- geç-** : 1. İleri geçmek, sebkat etmek. 3. Vazgeçmek. 5. Girmek, dahil olmak.
6. Kendini saymak.
- geciklen-** : Gösteriş yapmak.
- gerçekle-** : Tasdik etmek.
- gerneş-** : Gerinmek.
- getür-** : 1. Nakletmek, hikâye etmek, rivâyet etmek.
- gıcıkla-** : Gıdıklamak.
- gıjgur-** : (kıjgur-, kıjgur-, kışgur-) Haykırmak, gürlemek, fısıltılı ses çıkarmak, haykırmak saldırarak.
- gıjla-** : Keskin sert sert çıkararak saldırarak.
- gider-** : Uzaklaştırmak, çıkarmak, yok etmek, kaldırmak, izâle etmek, defetmek.
- girir-** : Girdirmek, sokmak, idhâl etmek.
- giriş-** : Müdahale etmek, karışmak.
- givir-** : (givür-, güvür-) 1. Koymak, sokmak, idhâl etmek, yerleştirmek.
- göceklen-** : (gökçeklen-, gücüklen-) 1. İftihar etmek, öğünmek. 2. Böbürlenmek, kasalmak, tefahur etmek.
- göç-** : 1. Yurt değiştirmek, hicret etmek.
- göndür-** : 1. Uğurlamak, teşyi etmek. 2. Göndermek.
- gönen-** : Nimete refaha kavuşmak, faydalanmak, mesut olmak, sevinmek, sevgi bağlamak.
- görmezlen-** : Görmez gibi davranmak, görmezden gelmek.
- görügör-** : Dikkatle, devamlı surette bakmak.
- gösterimsen-** : Temsil yollu göstermek.
- götür-** : 1. Ortadan kaldırmak, bertaraf etmek. 2. Ayırmak, uzaklaştırmak, ortadan kaldırmak. 3. Tahammül etmek, yüklenmek, taşımak. 4. Yukarı kaldırmak. 5. Toplamak.

götürme-	: Çekememek.
gözet-	: 1. Gözetlemek, beklemek, bakmak, ummak. 2. Riayet etmek, göz önünde bulundurmak.
gözük-	: Görünmek.
güce-	: (gücemle-) 1. Zorlamak, icbar etmek. 2. Güç duruma düşürmek, güçlük içinde bırakmak.
güçle-	: Zorlamak.
gümürden-	: Homurdanmak.
günüle-	: Kıskanmak, çekememek, haset etmek.
güt-	: Takip etmek, riayet etmek, kollamak.
güven-	: 1. Bel bağlamak, itimat etmek. 2. Sevinmek. 3. İftihar etmek, övünmek.
hakla-	: Hakkından gelmek, hınç çıkarmak, intikam almak, haksız para ve cereme almak.
hayıfsın-	: Esef etmek.
hayla-	: Ehemmiyet vermek.
hınçur-	: Hıçkırmak.
hışla-	: Hışılı ses çıkarmak.
hidmetlen-	: (hidmetlen-) İstihdam etmek, işe kullanmak.
hikâyetle-	: Hikâye etmek, hikâye halinde anlatmak.
horla-	: Hor görmek.
horsun-	: Hakir görmek, hor görmek.
hortla-	: Burnundan hırıltılı ses çıkarmak.
hovla-	: Hoy kılmak, bağırarak şiddetle hücum etmek.
hös-	: Susmak.
hulan-	: (huylanmah) Huy edinmek, âdet edinmek.
ınçkır-	: (ınçkur-) Hınçkırmak, hıçkırmak.
ır-	: 2. Ayrılmak, geçmek, uzaklaşmak.
ıraksın-	: Uzak saymak, uzak görmek.
ırgala-	: (ıgrala-) 1. İki yana hafif hafif sallamak. 2. Yerinden oynatmak, tedirgin etmek.
ırla-	: (yırla-) Şarkı söylemek, tağanni etmek.

ısmarla-	: 1. Tevdi etmek, emanet etmek. 2. Tembih etmek, tavsiye etmek.
içerlen-	: İçer gibi görünme.
içik-	: Dehalet etmek, aman dilemek.
içmezlen-	: İçmez görünmek.
idegel-	: Emekte bulunmak, devamlı olarak yapmak.
ilen-	: Beddua etmek, küfretmek, kötü söylemek.
ilet-	: (elet-, ilt-) Götürmek, yerine ulaştırmak, eriştirmek.
ilin-	: 1. Takılmak, takılıp kalmak. 2. İlgilenmek, alâka göstermek.
imekle-	: Emeklemek, dört ayaklılar gibi yürümek.
in-	: Misafir olmak.
inakla-	: İtimat göstermek.
inanmazlan-	: İnanmaz görünmek, inanmaz vaziyeti almak.
iñilde-	: İnlemek.
irde-	: (irte-) 1. Araştırmak, teftiş etmek, tetkik etmek, tecessüs etmek.
irileş-	: Sert davranmak, sert konuşmak.
irtele-	: Ertelemek.
iste-	: 1. Aramak, araştırmak. 2. Beklemek, gözetmek, kollamak. 3. Sormak, tahkik etmek.
iş-	: İçmek.
işitmezlen-	: İşitmezliğe gelmek.
işle-	: 1. Yapmak. 3. Çalışmak.
izde-	: İzini takip ederek araştırmak.
izle-	: İzi sıra gitmek, takip etmek, izinde yürümek.
kaderle-	: Takdir etmek, mukadder kılmak.
kağır-	: Balgam çıkarmak için öksürmek.
kak-	: (kah-) 1. Kalkmak, kabarmak.
kal-	: Bağlanmak, kapılmak, değer vermek, itibar göstermek, bakmak.
kakı-	: (kahı-) 3. Azarlamak, tekdir etmek.
kap-	: Kaplamak, istilâ etmek.
kara-	: 1. Hor görmek, me'yus, mahzun etmek. 3. Zemmetmek.
karan-	: Küfretmek, kötü söylemek, lânet etmek.
karga-	: 1. Hor görmek, fena muamele etmek. 2. Beddua etmek, lânet okumak.

karmala-	: Şurasından burasından kavramak, avuç içine alıp tutmak.
karva-	: Kavramak.
kaşan-	: (Büyük baş hayvanlar) işemek.
kaşandır-	: (Büyük baş hayvanlar) işemek.
kavlaş-	: Çekiştirmek, zemmetmek.
kayık-	: 1. Temayül göstermek, koymak. 2. İnhiraf etmek, sapmak, yüz çevirmek.
kayır-	: (kayur-) 1. Mukayyet olmak, ilgilenmek, önem vermek. 2. Kaygılanmak, tasalanmak, endişe etmek. 3. Sakınmak, çekinmek. 4. Hazırlamak.
kaytar-	: (kaytur-) Çevirmek, döndürmek, iade etmek.
kayurma-	: Ehemmiyet vermemek, aldırış etmemek.
kekleş-	: Alay etmek.
kelpildet-	: (Gözü) çabuk çabuk açıp kapamak.
kemiş-	: 1. Kaymak, bırakmak, atmak. 2. Atılmak, düşmek.
kes-	: 1. Katî neticeye bağlamak. 2. Bir bedel üzerinde uyuşmak.
kesil-	: Ayrılmak, uzaklaşmak, ilgiyi kesmek, vazgeçmek.
kığır-	: Çağırarak, davet etmek, seslenmek, haykırmak.
kığırdan-	: Mırıltılı ses çıkarmak.
kığla-	: Koyun, keçi ve deve gibi hayvanlar terslemek.
kıl-	: Yapmak, etmek.
kılıkılan-	: Başkasının hareket tarzını takınmak.
kına-	: 1. Ayıplamak, itib etmek, suçlandırmak, itham etmek. 2. Cezalandırmak.
kındır-	: (kındur-) Tahrik, teşvik, tergip etmek.
kıs-	: Sıkmak, sıkıştırmak.
kısarla-	: 1. Muztar bırakmak, maftakır bırakmak, muhtaç etmek. 2. Kısırmak.
kısımla-	: Avuçlamak.
kıvan-	: 1. Sevinmek, güvenmek, öğünmek. 2. Haz duymak, heveslenmek.
kıyıl-	: Niyaz, huşu' etmek.
kızırğan-	: Pahalı bulmak.
kızlan-	: Kız görünmek.

kiri-	: İnad etmek.
kiçinsin-	: Küçük görmek, istihfaf etmek.
kirtin-	: (kirtün-) Tasdik etmek, iman etmek, inanmak.
kişile-	: Ağırlamak, ikram ve izaz etmek.
kişilen-	: Öğünmek, böbürlenmek.
koç-	: (koc-, koş-) Kucaklamak, sarılmak, bağrına basmak.
kohula-	: (kokula-) 1. Koklamak, koku sürmek.
ko-	: (koy-) 1. Bırakmak, terketmek, vazetmek. 2. Müsaade etmek, izin vermek, serbest bırakmak, salıvermek. 3. Alıkoymak. 4. Tesir etmek.
kok-	: 1. Kokmak, koklamak.
kolaysın-	: Önemsiz saymak, küçük ve hor görmek.
konakla-	: Misafir etmek, ağırlamak.
kopar-	: 1. Ayırmak, gidermek. 2. Kaldırmak, harekete geçirmek. 3. Ba'setmek, haşretmek. 6. (Ses hakkında) Yükseltmek.
korut-	: Korumak, muhafaza etmek.
koş-	: 1. Arkadaş olarak vermek, terfîk etmek, eklemek. 2. Nazmetmek.
koşın-	: Katılmak, iştirak etmek.
köse-	: Gıpta etmek, imrenmek, yarsımak.
köşeklen-	: Böbürlenmek, kasalmak.
kulağuzla-	: (kılavuzla-) 1. Yol göstermek, önüne düşüp götürmek, rehberlik etmek, delâlet etmek. 2. Kılavuz olarak vermek, göstermek.
kumsulan-	: Yaltaklanmak, tezellül etmek.
kur-	: 1. Tertip etmek, hazırlamak. 2. Tasavvur etmek, tasarlamak.
kurca-	: Karıştırmak.
kurda-	: Kurcalamak, karıştırmak.
kuşa-	: Kuşatmak, çevirmek.
kuşla-	: Kuş avlamak, kuş yakalamak.
kutlula-	: Kutlamak, tebrik etmek.
lakırda-	: Lak lak sesi çıkarmak.
makta-	: Methetmek.
mavla-	: Kedi miyavlamak.
meğre-	: Melemek.

mola-	: (möle-) Öküz ve inek böğürmek.
muşula-	: Uyuyan kimse işitilecek şekilde nefes alıp vermek.
muştula-	: Müjdelemek, tebşir etmek.
müşterilen-	: Müşteri olmak, istemek.
oğşa-	: Ohşamak.
ohşaş-	: Benzemeğe kalkışmak, okşamak, benzemek.
ok-	: Kumarda ortaya para koymak.
okala-	: Harpte ganimet almak.
okra-	: 1. (At) Mırıltı şeklinde kişnemek. 2. İçin için inlemek.
okşala-	: Okşamak.
oku-	: (ohı-) 1. Çağırarak, davet etmek. 2. Söylemek, demek. 3. Anmak, yad etmek.
olcala-	: Harpte ganimet almak.
olmazlan-	: Görünüşte imtina göstermek, sureta mümanaat etmek, çekinir gibi davranmak.
ona-	: Beğenmek, uygun görmek, muvafık bulmak, kabul etmek.
ornat-	: Te'sis etmek, yerine koymak, yerleştirmek, onur vermek.
ortala-	: İkisinin ortasında bulunmak.
ov-	: Okşamak.
oyna-	: 1. Harcamak. 2. Güreşmek.
öğlendir-	: Ders, ibret vermek, akıl öğretmek.
öğüceklen-	: Öğünme tavrı takınmak, böbürlenmek.
öğür-	: Böğürmek, bağırarak, yüksek sesle haykırmak.
öğütle-	: Öğüt vermek, nasihat etmek.
öñ-	: 1. İntizar etmek, beklemek. 2. Karşısına çıkmak.
öneğülen-	: (öneğilen-) Muannidane hareket etmek, inat etmek, aksilik etmek.
öneğüleş-	: İnatlaşmak, önüne durmak, zıddına gitmek.
öñle-	: Karşısına çıkmak, inat etmek.
öñer-	: Geçmek, ileri gitmek.
örkle-	: (örükle-) Hayvanın ayağını iple bağlamak.
ört-	: 1. Gizlemek. 2. (Nimeti) İnkâr etmek, küfrân.
öt-	: Geçmek, aşmak.

ötele-	: İleri geçirmek.
ötün-	: Şefâat istemek, niyaz etmek.
öykün-	: Taklit etmek, taklide çalışmak, özenmek.
pıskır-	: Hapşırarak.
püfkür-	: Püskürmek.
sadla-	: Araştırmak, tevil etmek.
sağıştur-	: Sıra ile göndermek.
sağışla-	: 1. Hesap etmek, düşünmek, addetmek. 2. Ta'dat etmek, saymak.
sağla-	: Sağlamlaştırmak, sağlama bağlamak.
sağna-	: Kuş, su gibi fişkirtarak terslemek.
sakla-	: (sahla-) Muhafaza etmek, sakınmak, himaye etmek, korumak, esirgemek.
sal-	: 1. Göndermek, sevk etmek. 2. Bırakmak, salıvermek, terketmek, başıboş bırakmak.
salındırma-	: Kıymet, ehemmiyet vermemek, hiçe saymak.
salkılan-	: Sölpüyük sarkmak.
samraş-	: (samra-, samırda-) Sayıklar gibi anlaşılmaz sözler söylemek, homurdanmak.
sana-	: Saymak, hesabetmek.
sapat-	: Hezeyan savurmak, abuk sabuk söylemek.
sar-	: Sarılmak, kucaklamak.
sarıl-	: Sarmak, kuşatmak, muhasara etmek.
sark-	: 1. Eğilmek, meyletmek.
sarkın-	: Sarkmak.
sarsın-	: Güç, çetin görmek.
sat-	: 1. Söylemek, nakletmek, dinletmek. 2. Baştan savmak.
sav-	: 1. Geçıştirmek, defetmek, bastırmak, atlatmak, uzaklaştırmak, gidermek, bertaraf etmek. 2. (Durgun suya) Yol vermek.
savla-	: Hikâye etmek, mesel irad etmek.
say-	: 1. Tutmak, addetmek. 2. Bedel tutmak, bir şey yerine kabul etmek.
sayma-	: ... Kadar değer vermemek.
sayra-	: Ötmek, cıvıldamak, şakılamak.

seğri-	: (sekri-) 3. Hücüm etmek, üşüşmek.
sekni-	: Sakinleştirmek.
severlen-	: Kendisini sever göstermek, âşık geçinmek.
seyekle-	: (seyikle-) Kırığı çıkığı ince tahtalarla sarmak.
sığa-	: 1. Sıvamak. 2. Okşamak. 3. Meshetmek.
sıgazla-	: Sıvazlamak.
sımarla-	: 1. Ismarlamak, tevdi etmek, emanet etmek. 2. Tenbih etmek.
sımkırt-	: Hıçkırmak.
sına-	: Denemek, tecrübe etmek, yoklamak, imtihan etmek.
sıñarla-	: Horlamak.
sıvış-	: Sıyrılıp çıkmak, çekilip gitmek.
siñile-	: (siñilde-) İniltili ses çıkarmak.
soh-	: Sokmak.
sokla-	: Sokuşturmak, sokmak.
sor-	: Emmek, massetmek, emer gibi çekmek.
soradüş-	: Sormağa kalkışmak, soruvermek.
soykala-	: Ganimet olarak almak.
soykaş-	: Omuzlamak, sırtlamak.
soyla-	: 1. Tahkik etmek, aslını aramak. 2. Soylu göstermek; ululamak, tanzim etmek.
sögür-	: Haşlamak, azarlamak, can yakacak söz söylemek.
söyke-	: Dayamak.
söyken-	: (söykün-) Dayanmak, yaslanmak.
söyle-	: Konuşmak.
sözle-	: Söylemek.
suçla-	: Suçlandırmak, suç isnad etmek.
sun-	: 1. Uzatmak. 2. El uzatmak, uzanmak.
sulan-	: Su tedarik etmek, su almak, su ihtiyacını gidermek.
suyula-	: İzinden gitmek, takip etmek.
suyurga-	: Taltif etmek, ihsanda bulunmak.
sümülcü-	: Sokulmak, ileri gitmek.
sür-	: 1. Yürümek, ilerlemek. 2. Takib etmek, kervan etmek. 4. Kovmak,

- uzaklaştırmak, gidermek, taretmek. 5. Yürütmek. 6. Ovmak, delketmek.
- sürcüt-** : Sürmek, sürüp çıkarmak.
- sürü-** : Sürüklemek.
- sürüktür-** : Sürüp çıkarmak.
- takıt-** : Dağıtmak.
- tala-** : Yağma etmek.
- tap-** : İnkıyat etmek, tâbi olmak, boyun eğmek, tazim etmek, perestiş etmek, mutavaat etmek. 2. Takdim etmek, sunmak. 3. Bulmak, haiz olmak.
- tapala-** : Hor görmek, kötölemek, çekiştirmek.
- tapşır-** : (tapşur-, dapşır-) 1. Teslim etmek, tevdi etmek, emanet etmek.
- tapula-** : Ağırlamak, ululamak.
- tasdıkla-** : Tastik etmek.
- tasımla-** : Tahmin etmek.
- tavla-** : Isıtmak.
- tersle-** : Aptes bozmak.
- tizle-** : Ta'cil etmek, acele ettirmek, aceleye getirmek.
- topla-** : Top ateşine tutmak.
- toyla-** : Ziyafet vermek, yedirip içirmek, ağırlamak.
- tök-** : Dökmek.
- tüskür-** : Geri çevirmek, püskürtmek, ric'ate mechur etmek.
- uçkun-** : Esirgemek, vermemek için geri çekmek.
- ugrula-** : (uğurla-) Çalmak.
- uğra-** : 3. Üstüne varmak, birden hücum etmek, saldırmak.
- ulaş-** : 1. Yakınlık peyda etmek, yaklaşmak. 3. Yetişmek, erişmek, vâsıl olmak, kavuşmak. 4. Sirayet etmek, bulaşmak, tesir etmek. 5. Akraba olmak, karabet tesis etmek. 6. Eline geçmek, kendisinin olmak.
- ulula-** : 1. Saygı göstermek, tazim, tevkir etmek. 2. Üstün kılmak, tafdi etmek. 3. Taltif etmek, aziz kılmak.
- ur-** : (üvür-) Üfürmek, üflemek.
- ur-** : 3. Belli bir ses olarak çıkarmak, haykırmak. 5. Vazetmek, koymak. 7. Nişan olarak atmak. 8. İfade etmek, beyân etmek, bildirmek.

ut-	: (üt-) Yenmek, oyunda kazanmak.
uy-	: Uymak, çatmak, sataşmak.
uyanla-	: (oyanla-) Hayvana gem vurmak.
uyurlan-	: Uyur görünmek.
uyuzlan-	: Sokulup sürtünmek.
ügrü-	: (ügrü-, üğüle-) Sallamak, ırgalamak.
ünde-	: (inde-, ünle-, ünne-) Seslenmek, çağırarak, davet etmek.
üründüle-	: İyisini seçmek, iyisini ihtiyar etmek.
üşegel-	: Topluca gelmek, toplanıvermek, üşüşmek.
üşele-	: Kişilemek, kış diye kovmak.
üşilen-	: Yelpazelenmek, nefes, hava vermek, üfleme.
üzle-	: Takip etmek.
var-	: 4. Hücüm etmek.
veribi-	: (verbi-, viribi-) Göndermek, irsâl etmek.
ver-	: Göndermek.
yağan-	: 1. Kin bağlamak, düşmanlık duymak, husumet beslemek. 2. Horozlanmak, kafa tutmak, atıp tutmak.
yağrınlaş-	: Birbirine arka olmak, muzaheret etmek.
yahşur-	: Tespit etmek, yerleştirmek.
yak-	: 1. Yaklaşmak. 2. Yaklaştırmak.
yakıl-	: 1. Son derece mahzun olmak. 2. Derin bir sevgi duymak. 3. Yanmak.
yakış-	: (yahış-) Yaklaşmak, meyletmek.
yalanla-	: (yalanna-) Tekzip etmek, yalan veya yalancı olduğunu söylemek.
yaldaklan-	: Yaltaklanmak, tebasbus etmek, riyakârlık etmek.
yaldalan-	: Yaltaklanmak.
yalın-	: Yaltaklanmak.
yalman-	: Yalanlamak, yalanı yiyecek şey aramak.
yama-	: İlhak etmek.
yaman-	: Meyletmek, yanaşmak (?).
yamanla-	: Kötülemek, hakkında fena söylemek.
yan-	: Dert dökmek, şikâyetinde bulunmak.
yanaş-	: 1. Hizmete durmak. 2. Erişmek, değerine ulaşmak.

yanıt-	: Cezayı karşılamak (?).
yanlaş-	: Yaklaşmak, yanaşmak.
yañsıla-	: 1. Taklit etmek. 2. Muhalefet etmek.
yañsa-	: (yañsan-) Saçma sapan söz söylemek, gevezelik etmek.
yarmur-	: (yermür-) Sızlanmak, teellüm etmek.
yarlıga-	: Affetmek, mağfiret etmek, suç bağışlamak.
yaşan-	: 1. Meyletmek, dayanmak, niyetlenmek, tasarlamak. 2. Karargâh edinmek.
yasta-	: Yaslamak, dayanmak, yastık edinmek.
yavut-	: Kaybetmek, saklamak.
yaşur-	: 1. Saklamak, gizlemek, örtmek, kapatmak. 2. Örtülmek, kapanmak.
yavalan-	: Yalvarmak, tezellül etmek.
yavuzla-	: Kötülemek.
yazgur-	: Suçlamak, itham etmek.
yed-	: (yid-) Çekmek, yedekte götürmek.
yedekle-	: Yedekte çekip götürmek.
yeğle-	: (yiğle-) Üstün tutmak, tafdil etmek, tercih etmek.
yeğınle-	: Galip duruma yükselmek, üstün gelmek.
yeğlen-	: Üstünlük iddia etmek.
yelle-	: Tergip, teşvik etmek.
yelte-	: (yilte-) Teşvik ve tercip etmek, tahrik etmek, koşturmak, harekete getirmek, kışkırtmak, tahrir etmek.
yelten-	: (yilten-) Heves etmek, meyletmek, özenmek.
yeñ-	: Dayanmak, tahammül etmek, galebe etmek, karşı durmak.
yepe-	: Okşamak.
yer-	: Zemmetmek, kötülemek, kötümsemek, beğenmemek, hor görmek, çekiştirmek, kötü görmek.
yerlen-	: Yerleşmek, yurt edinmek.
yeynise-	: Hafif görmek.
yığ-	: 1. Men etmek, engel olmak. 2. Esirgemek, mahrum etmek.
yılga-	: Atı koşturmak.
yılıpıdat-	: (Gözünü) Çabuk çabuk açıp kapamak.

yiğ-	: Yeğlemek.
yiğitlen-	: Gençlik taslamak.
yiriş-	: Erişmek, ulaşmak, yetişmek.
yoka-	: (yoha-) 1. El sürmek, dokunmak, yoklamak.
yoldaşlan-	: Arkadaşlık yapmak.
yolla-	: 1. Uğurlamak, teşyi etmek. 2. Yola çekmek, mücazat etmek.
yoluk-	: İsbet etmek, karşısına çıkmak, uğramak, çatmak.
yor-	: Alıkoymak.
yos-	: (os-, us-) Kıyas etmek, benzetmek, benzemeğe çalışmak, sanmak.
yönel-	: (yönen-) Teveccüh etmek, yüz tutmak, yüzünü belli bir yere çevirmek.
yören-	: 1. Dolaşmak, yaklaşmak, bir şeyin etrafında dolaşmak. 2. Hatıra gelmek, gönülü kaplamak.
yörenle-	: Gezerek görmek, dolaşarak görmek.
yumlandır-	: (yumlaştır-) Yumar gibi yapmak.
yumrulan-	: 1. Yumruk sıkmak, parmakları avuçta toplamak.
yurtlan-	: Yerleşmek, tavattun etmek.
yuvıt-	: Setretmek, gizlemek.
yücelen-	: Azamet satmak, büyüklük taslamak.
yüksün-	: (yüksin-) 1. Yük saymak, istiskal etmek, yük addetmek. 2. Kıskanmak.
yükür-	: 2. Erkek hayvan, dişisine aşmak.
yürü-	: 2. Hareket etmek, iş yapmak. 3. Tevadül etmek, geçer olmak. 4. Hareket etmek, dönmek, devretmek. 5. Hücum etmek, saldırmak. 6. Ayrılmak, uzaklaşmak.
yüzle-	: Yüzünü döndürmek, teveccüh etmek.
zeyreklen-	: Anlayışlı görünmek.
zindanla-	: Zindanda hapsetmek.
ziyafetle-	: Ziyafet çekmek.

5. Durum Bildirenler

açmazlan-	: Açılmak istememek.
ağlaması-	: Ağlamsımak, ağlar gibi yapmak, ağlar hale gelmek.
ah-	: Akmak.
ahşamla-	: Geceyi geçirmek.
al-	: 1. Basmak, galebe etmek, istilâ etmek, kaplamak.
alçağır-	: Alçalmak, alçaklaşmak.
alıma-	: Alamamak, kapamamak, tutamamak, kavrıyamamak.
almazlan-	: Almaktan çekinmek.
ak-	: 5. Koşmak.
añ-	: Anlamak.
anlamah-	: Telâkki etmek.
apış-	: Apışlarını açmak.
aralaş-	: Ayrılmak, uzaklaşmak.
aşık-	: (aşıl-) Acele etmek, ivmek.
azgın-	: Az görmek, azımsamak.
azığzı-	: Az bulmak, az görmek, azınsamak.
ayaklan-	: 2. Ayağa kalkmak.
aygırlan-	: (aykırılan-) Aygır tavrı takınmak.
ayırtlaş-	: Ayrılmak.
babalan-	: Babalık taslamak, baba tavrı takınmak.
bah-	: Bakmak.
bak-	: Beklemek, intizar etmek.
barın-	: Geçinmek, kendini yaşatmak.
başaruma-	: Tahammül edememek, dayanamamak, başa çıkamamak.
bavlı-	: Tazı av tutmağa çalışmak.
bay-	: Kanmak, inanmak.
beğlen-	: 1. Bey olmak. 2. Beylik elde etmek. 3. Beylik taslamak.
bil-	: Anlamak, idrak etmek.
bilürlen-	: Bilirim davasında bulunmak.
bin-	: Çekmek, oturmak.
boşan-	: Boşalmak, boş kalmak.
bula-	: 2. Sallanmak.

çav-	: İleri fırlamak, istikametini değiştirmek, sapmak.
çap-	: Koşmak, süratle hareket etmek.
çekin-	: Arzulamak, içi çekmek.
çevril-	: Dönmek, geri gelmek.
çiğzin-	: Dönmek, dolaşmak.
çiz-	: Dönmek, etrafını dolaşmak.
çon-	: Çömelmek, oturmak.
dalabı-	: (dalabu-) Çarpınmak, çırpınmak, oynayıp sıçramak.
davran-	: Davranmak.
dayanıgör-	: Dayanıp durmak, dayanmakta sebat etmek.
derci-	: Terler gibi olmak.
diñ-	: Sâkin olmak, sükût etmek, susmak.
diñel-	: Ayakta durmak, ayağa kalkmak.
diril-	: 1. Yaşamak, ömür sürmek. 2. Geçinmek, imtizaç etmek. 3. Taslamak, davasında bulunmak.
dolan-	: Dolaşmak.
dölen-	: Mutmain olmak, temayül göstermek, sükûnet bulmak, karar kılmak, huzura kavuşmak, ağır davranmak.
dulun-	: 1. Kaybolmak, görünmez hale gelmek. 2. Batmak, gurub etmek.
dur-	: (tur-) 1. Kıyam etmek, ayağa kalkmak. 2. Vazgeçmek, geri durmak. 3. Kurulmak, yapılmak. 5. Bağlanmak, kendini vermek, mülâzemet etmek. 6. Kopmak, meydana gelmek. 7. Yaşamak, çok yaşamak.
duru-	: (turu-) Teemmül etmek, durup düşünmek.
duruk-	: (turuk-) 1. Duraklamak. 2. Durmak, karar kılmak.
düne-	: Tünemek, gecelemek.
düş-	: 5. Yakışmak, ait olmak.
eğil-	: İnhiraf etmek, sapmak.
er-	: (ir-) 1. Yetişmek, neşv ü nema bulmak, kemale gelmek. 3. Vasıl olmak, yetişmek, erişmek. 4. Yetişmek, ileri bir dereceyi bulmak.
erin-	: Tembellik etmek, üşenmek, gevşek davranmak.
erkenle-	: Sabahlamak, sabah vaktine erişmek.
ertele-	: (irtele-) Sabahlamak, geceyi arkada bırakmak.

esleme-	: 3. Çekinmemek, ihtiraz etmemek.
gecele-	: Geceyi geçirmek.
geç-	: 2. Yaşamak, ömür sürmek. 4. Gitmek, geçip gitmek.
geçin-	: 1. Yaşamak, ömür sürmek. 2. Ölmek.
gerçeklen-	: Doğru bilmek, doğruluğuna inanmak.
gerin-	: Özlemek, hasret duymak.
geş-	: Geçmek.
get-	: Gitmek.
git-	: 1. Yürümek, câri olmak, yürürlükte bulunmak. 2. Geçmek.
gönel-	: (gönül-, gönül-) Yönelmek, teveccüh etmek, istikamet almak, yüzünü döndürmek.
gücürlen-	: Güç görmek.
ih-	: (Deve) Çökmek.
ılga-	: Dörtnala koşmak.
ımızgan-	: (mızgan-) Uyuklamak, azacık uyumak.
ıra-	: (yıra-) Uzaklaşmak, ayrılmak, uzakta kalmak, uzamak.
iraklan-	: Uzak olmak, ayrılmak, uzaklaşmak.
ırıl-	: Ayrılmak, uzaklaşmak, uzaklaşıp kaybolmak.
ivetle-	: (evetle-) Acele etmek.
kaç-	: Koşmak, seğirtmek.
kaçarlan-	: Kaçar gibi davranmak.
kadan-	: Pekişmek, yerleşip kalmak.
kalaklan-	: Havalanmak, kendini yüksek görmek.
kat-	: Beklemek, sabretmek.
katlan-	: 1. Dayanmak, tahammül etmek. 2. Sabretmek, beklemek.
kayıt-	: Geri dönmek, avdet etmek.
kıçınla-	: Geri geri gitmek, gerilemek.
kıçınlan-	: Geri geri gitmek.
kımraş-	: Harekete geçmek.
kışla-	: Kışı geçirmek.
kıyış-	: Cesaret etmek.
kon-	: Yolcu bir yere inip oturmak, konaklamak.

kop-	: Ayağa kalkmak, haşrolmak. 3. Harekete geçmek, fırlamak, kalkmak.
küy-	: Beklemek, sabretmek, teenni etmek, intizarda bulunmak, etrafı gözetlemek.
küygör-	: Bekleyedurmak.
nakılla-	: (nahille-) At rahvan yürümek.
ol-	: 1. Bulunmak, kalmak, ikamet etmek, eğlenmek.
olıma-	: Bekleyememek, sabredememek.
orna-	: Yerleşmek, yer tutmak.
öğse-	: (ökse-) Özlemek, iştiyak duymak.
öğle-	: Hatırlamak, özlemek.
öğren-	: Alışmak, ülfet etmek, ünsiyet peyda etmek.
ömürt-	: İleri geçmek, takaddür etmek.
öylele-	: Öyleye, öyle vaktine ulaşmak.
sağın-	: 1. İyi düşünmek, mülâhaza etmek. 2. Sanmak, zannetmek.
sakın-	: 1. Uzaklaşmak. 2. Saklamak, ri'ayet etmek, muhafaza etmek. 3. Esirgemek.
sarmur-	: (sermür-) Uykudan birdenbire sıçrayarak uyanmak, sayıklayarak uyanıvermek.
seğir-	: 1. Koşmak, seğitmek. 2. Hafif kımıldamak, kıpırdamak, seğirmek.
seğit-	: Dolaşmak.
serin-	: Serilmek, yüzükoyun yatmak.
sesme-	: Ses çıkarmamak.
sez-	: (siz-) 1. Sezmek, hissetmek, farkına varmak. 2. Zannetmek, tahmin etmek.
sezerlen-	: Sezer gibi olmak.
sezikle-	: Sezer, anlar gibi olmak.
silte-	: Hareket etmek, sıçramak, silkinmek.
sirkelen-	: 1. Suratını ekşitmek, canı sıkılmak.
siviş-	: Sıvışmak, kimseye görünmemeye çalışarak kaçmak.
sorut-	: 1. Somurtmak. 2. Kurularak başını yukarı kaldırmak.
sucı-	: (suçı-, sücü-) Serkeşlik etmek, birdenbire sıçramak.
sür-	: 3. Geçirmek, görüp geçirmek, yaşamak.

tabrı-	: (taprı-) Sıçramak, sıçrayarak koşmak.
tazık-	: Koşup sıçramak.
tezik-	: Sıçramak.
torul-	: Doğrulmak.
uçagel-	: Uçar gibi acele gelmek.
uğur-	: Yollanmak, yürümek.
ulaş-	: 6. Eline geçmek, kendisinin olmak.
uş-	: Uçmak.
uyumezlen-	: Uyumazlanmak, uyumaz görünmek.
uza-	: Uzaklaşmak.
ürpeleş-	: Kaynaşmak, harekete gelmek.
üyü-	: (üyi-) Uyumak.
var-	: 2. Gitmek, yürümek.
verepren-	: Aykırı bir tarafa yönelmek.
yaluñuzsa-	: Yalnızlık duymak.
yanla-	: Zarardan korunmak için bir tarafa sıvışmak.
yar-	: 1. Geçmek, ötekini geride bırakmak.
yat-	: 1. Yatay bir yerde durmak, bulunmak. 2. Yatışmak, sükûnet bulmak.
yavaşı-	: Hızını kaybetmek, hafiflemek, sükûn bulmak.
yayaklaş-	: Yaya olmak, piyade olmak.
yayla-	: (yazla-) 1. Yaylada yaz mevsimini geçirmek. 2. İyi bir yerde vakit geçirmek.
yekin-	: Yerinden kalkmak, kalkmaya davranmak.
yel-	: (yil-) Koşmak, şitap etmek, acele yürümek, esmek.
yeleklen-	: Kanatlanmak, kanat açmak.
yelik-	: Yel gibi koşmak.
yelin-	: Yoluna devam etmek.
yeliştür-	: Koşmak, şuraya buraya koşmak.
yığlın-	: Çekinmek, kaçınmak, nefsinin men etmek, içtinap etmek, imtina etmek.
yorgala-	: (yorkala-) Rahvan yürümek.
yort-	: Koşmak, devamlı yol yürümek, sefer etmek.

- yüğür-** : (yüyür-) Koşmak, hızlı koşmak.
yükün- : Önünde eğilmek, diz çökmek, baş eğmek.
yürü- : 1. Gezmek, dolaşmak.

6. Tasarlama-İsteme Bildirenler

- ada-** : 2. Vadetmek.
adı- : Adamak.
omzaş- : Omuz vermek, devirmek istemek.
oranla- : (oranna-) Tahmin, takdir etmek, ölçüp biçmek.
öğürse- : Öğürlükten kaçmak istemek.
san- : 1. İstemek, dilemek. 2. Düşünmek, tasavvur, teemmül ve mülâhaza etmek.
tasla- : Tasarlamak, tahmin etmek.
uçuk- : Yükselmek istemek.
um- : Beklemek, temenni etmek.

SONUÇ

Türkçe, fiiller ve fiil şekilleri bakımından çok zengin bir dildir. Hem yeni kelime türetirken fiillere çok başvururuz (*sil-gi, taşı-t, sol-gun, öl-üm, dur-ak* gibi), hem de birtakım gramer yapılarında fiillerle kurulan özel kalıpları kullanırız (*koş-a koşa gitti; gel-ir gel-mez görüşelim; yap-sa yap-sa kapıcımız yapar; iç-ersen iç-ersin, iç-mezsen kardeşine veririm*, gibi). Kelime türetmede kullanılan yapım eklerinin büyük bir bölümünü, "fiilden isim yapan ekler" tutar. Fiillerin bu kadar çok işlevsel olmalarına rağmen, henüz gerçek doğalarına göre sınıflandırılmaları yapılamadığı için, gramer çalışmaları aksayarak ilerlemektedir.

Bu tezde, Anadolu'daki Oğuzların, Türkiye Türkçesinden önceki dönemlerine ait olan fiiller sınıflandırılmıştır.

Bazı gramerciler "geçişlilik" ve "geçişsizlik" kavramlarını ÇATI kategorisinin içinde verirler. "Geçişli çatı", "geçişsiz çatı", "edilgen çatı", "dönüslü çatı" ... vs. tarzında sınıflandırırlar. Bazıları ise, "geçişlilik" ve "geçişsizlik" kavramlarını ÇATI bahsinin dışında ve üstünde değerlendirirler. Tezin **BİRİNCİ BÖLÜMÜ** 'nde, "geçişlilik/geçişsizlik" kavramları, ÇATI olarak kabul edilmemiş ve sınıflandırılmaya alınmamıştır. ÇATI bölümünde şunlar incelenmiştir:

Edilgen çatı

Oldurgan çatı

Ettirgen çatı

Dönüslü çatı

İşteş çatı

Bunlar için 'sadece birer ek' gösterilmemiş, ilgili çatıları türetmiş değişik ekler ve örnek fiiller sıralanmıştır. Örneğin, dönüslü çatı için, sırasıyla, -(D)n-, -Il- ve -(I)ş ekleri verilmiştir.

Fiiller, Türkçe gramerlerimizde ÇATI kavramı açısından (ufak tefek anlayış farkları olsa bile) incelenilmektedir. Ancak, ÇATI kavramı dışında, ÇATI eki almamış hallerinin, "doğalarına göre" sınıflandırılmaları yapılmamaktadır. Oysa, fiillerin, "geçişlilik / geçişsizlik", "edilgenlik / ettirgenlik / dönüşlülük / işteşlik" gibi yapıları dışında da özellikleri bulunmaktadır. Örneğin, gramercilerimiz "geçişli" fiillerin YAPMA, "geçişsiz" fiillerin OLMA bildirdiklerini söylemektedirler. Ancak, geçişsiz olan iki fiilden biri (öl-) OLMA bildirdiği halde, bir diğeri (çık-) YAPMA bildirebilmektedir. Tezin **İ K İ N C İ B Ö L Ü M Ü** 'nde, fiillerin bu özellikleri ve doğaları düşünülerek bir tasnif denemesi yapılmıştır. Bu tasnif ana hatları ile şöyledir:

1. Oluş bildirenler: Doğal olarak meydana gelen, insanın planlı ve isteyerek etkilemesi sonucu olmayan, fiile sebep olarak insanların iradesi bulunmayan fiillerdir.

- akar-** : Ağarmak.
çahşa- : Sarsılıp gevşemek, başşamak.

2. Etkileniş Bildirenler : İnsan ve dış etkilemelerin sebebi sonucu olanlar.

a) **Geçici Olanlar:** İnsan ve dış etkilemelerin sebebi ve sonucu olan etkilenmenin tesirinin kısa süreli olması söz konusu olan fiiller.

- buy-** : İnsan ve hayvan soğuktan donmak.
ditre- : Titremek.

b) **Kalıcı Olanlar:** İnsan ve dış etkilemelerin sebebi ve sonucu olan etkilenmenin tesirinin uzun süreli veya kalıcı olması sözkonusudur.

- adan-** : Ad almak, ad takınmak.
delür- : Delirmek, tecennün etmek.

3. Etkileyiş (Etkileme) Bildirenler: Fiilden etkilenen kişi veya şeyler vardır. Fiilden etkilenen kişi veya şeylerde gözle görülebilecek fiziki değişiklikler olur.

- biç-** : Kesmek, kökünü kazımak.
düğ- : Düğümlemek, bağlamak, bükmek, burmak.

4. Yapış Bildirenler: Fiilden etkilenen kişi veya şeylerde gözle görülebilecek fiziki herhangi bir değişim olmaz. Geçişli fiiller "yapış" bildirebildiği gibi, geçişsiz fiiller de bildirebilmektedir.

- ara-** : Yoklamak, tetkik etmek.
dur- : (tur-) 4. Karşı durmak, karşı koymak.

5. Durum Bildirenler

- ak-** : 5. Koşmak.
yüğüür- : (yüyür-) Koşmak, hızlı koşmak.

6. Tasarlama-İsteme Bildirenler

- um-** : Beklemek, temenni etmek.
uçuk- : Yükselmek istemek.

Bu çalışmada yapılan, fiillerin sınıflandırılmasının bir denemesidir. Son sınıflandırma olmadığı gibi, mükemmel bir sınıflandırma da değildir. Bu sınıflandırma için, "gramerimizdeki bir eksikliğe parmak basan, boşluğu geçici süre de olsa doldurmayı amaçlayan, yapılacak yeni tasniflere basamak olan bir çalışmadır" denilebilir.

KAYNAKÇA

- AKALIN, Şükrü Haluk, “+IA- Ekinin Çatı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki Görüşler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere Getirilişi Üzerine”, *Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995
- BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, Dördüncü Basım, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995
- DİLAÇAR, Agop, “Gramer: Tanımı, Adı, kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1971: 83-145, İkinci Basım, Ankara 1989
- EDİSKUN, Haydar, *Türk Dilbilgisi*, Dördüncü Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul 1992
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Yirmibirinci Basım, Bayrak Yayınları, İstanbul 1993
- GENCAN, Tahir Nejat, *Dilbilgisi*, Dördüncü Basım, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1979
- GÜLSEVİN, Gürer, “Çatı Ekleri Üzerinde Kullanılabilen Ekler”, *Türk Gramerinin Sorunları II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999
- GÜLSEVİN, Gürer, "Köktürk Bengü Taşlarında Oğuzca Özellikler," *Kardeş Ağızlar Sayı no 7*: 12-18, Temmuz-Ağustos-Eylül 1998
- GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Kültür Bakanlığı yayınları, İstanbul 1991
- HENGİRMEN, Mehmet, *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimler Sözlüğü*, Engin Yayınları, Ankara 1999
- KORKMAZ, Zeynep, "Türkiye Türkçesi", *Türk Ansiklopedisi C.XXXII*, Ankara 1983
- KORKMAZ, Zeynep, "Eski Türkçede Oğuzca Belirtiler," *Türk Dil Kurumu Bilimsel Bildiriler* 1972, 1975
- KORKMAZ, Zeynep, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1992
- LÜBİMOV, Konstantin, “Çağdaş Türkiye Türkçesinde Çatı Kategorisi ve Çatı Ekleriyle Türetilen Fiiller,” *Türk Dili*, Sayı no: 147: Aralık 1963

MANSUROĞLU, Mecdut, "Das Altosmanische" *Philologica Turcicae Fundamenta* Cilt I, 1958

TUNA, Osman Nedim, "Türkçede Transtive-Causative 'Geçişli-Ettirgen' Fiiller ve Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt no XXIV-XXV:381-428, 1986

Türk Dil Kurumu, *Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara C.I. 1963; C.II. 1965; C.II. 1967 ; C. IV. 1969 ; C. V. 1971 ; C. VI. 1972 ; C.VII. 1974 ; C. VIII. 1977

TİMURTAŞ, F. Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1977

YÜCEL, Bilal, "Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları", *Türk Gramerinin Sorunları II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1999